

ВАРВАРА УБРИК

— АБО —

Таємниця Монастиря в Кракові.

1924.

НАКЛАДОМ УКРАЇНСЬКОЇ КНИГАРНІ

850 Main St. — Winnipeg, Man., Canada.

Printed in Canada

Presented to the
LIBRARIES *of the*
UNIVERSITY OF TORONTO
by

Marion Shtyka

Ф. Медведько

ВАРВАРА УБРИК

АБО

Таємниця Монастиря в Кракові.

Вінніпег, Канада
1924.

Накладом:
УКРАЇНСЬКОЇ КНИГАРНІ
850 Main St. — Winnipeg, Man.

Дня 21. липня 1869 року, якийсь чоловік убраний як селянин або дроворуб, приступив до дверей поліційного уряду в Кракові в Галичині і уважаючи на спосібність, кинув лист до скринки на листи, призначеної для Суду Поправн, до якого то суду звертався кождий, бідний і поневолений, і котрого прошення і скарга проти гнобителя, без взгляду на те, чи був він багатим і впливовим чоловіком, всегда дізнавали справедливости.

Безпосередно після вкинення цього листу, чоловік сей щез з виду серед темряви скоро наближаючоїся ночі. Коли сей лист втворив властивий урядник, він видав з себе оклик великого зачудозанняся. Б листі стояло написано:

”Там в монастири Кармеліток, недалеко Ботанічних огордів на північнім передмісті є монахиня іменем Варвара Убрик, котра молить вас, в імя любови Бога, щоби ви випустили її на волю. Вона вступила правильно до монастиря, відслуживши новіціят. в 1846 році. Року 1848, задля якогось злого поведенняся, в чім вона чуєся невинна, вкинено її до підземної комірки, коло виходків монастиря. Вікно тої комірки, на приказ священика Францішка Каленського і монахині настоятельки сестри Юзефи, замуровано цеглою і каміннем. Комірка та має простору вісім стін вздовж а шість стін в півперек. На горі комірки знаходиться маленький отвір шість цалів довгий а два цілі широкий, але що мурі суть дуже грубі, то ані світло, ані свіжий воздух не може дістатися до середини. Двері суть всегда тісно зачинені і замкнені на ключ. Що другий день відчиняєся ті двері і подаєся бідній Варварі кавальчик хліба, пару картофель з лупиною і горнятко води. В тій страшній комірці нема нічого, лиш клопоть соломи; нема ні лжка, ні крісла, ні стола, ані навіть стільчика. А бідний

одяг, який вона мала на собі, коли перший раз увійшла до своєї страшної вязниці, вже від років облетів і рознісся. І так ся нещасна жінка закопана в тій підземній норі перебуває там вже двацять оден літ. За той час вона стала неначе дикий звір. Вона зісохла як кістяк. Вона є цілком гола, а ціле її тіло покрите довгим грубим волоссям як дикого звіра. Мимо того вона все еще має надію на вибавлення. Если пішлете свого урядника, то самі переконаєтеся о правдивости мого опису. Уважайте, щоб урядник ваш не дався відогнати монахині-наставниці, але коли він увійде до монастиря, то нехай настає на то, щоби бачитися зі сестрою Варварою.“

Той що перечитав се письмо, був заступником головного судді.

“Чи таке варварство можливе?“ — скрикнув він обернувшись до головного судді, котрий прислухувався його читанню.

“Я чув дивні річі про священника Францішка Каленського і сестру настоятельку Кармелітанського монастиря“ — сказав головний суддя. — “Я не думаю, що єпископ знає о всім, що там діється, бо хотай він сам є добрий і святий чоловік, однак з природи він нікого не підозріває і вони можуть легко його ошукати, если обоє суть в змові. На всякий спосіб, я сейчас напишу до нього і зажадаю від нього позволення вислідити ту страшну історію.“

Головний суддя сейчас написав згаданий лист, долучив до нього анонімний лист, який одержав, закликав судового післанця і післав його до єпископської палати.

Єпископ діставши лист від судді, з разу дуже зачудувався, однак по хвилі застановившись, що лист сей був анонімний, без підпису, подумав собі, що лист сей написала якась злобна людина і був певний, що все то описане в листі є неправдиве. Рівночасно видав вимаганий розказ на впуск урядника до монастиря, так, щоби сам суддя міг переконатися, що ціла та історія є злобна видумка.

В короткім часі опісля урядник суду пукав до дверей монастиря Кармелітанок, домагаючися, щоби його впустили до се-

редини. Монахня, котра отворила йому двері, спиталася його, яке в нього діло. Він показав її писмо єпископа і зажадав від ньої, що хоче бачитися з Варварою Убрик. Монахня в одній хвилі збілділа і загинуючися, заявила, що се річ неможлива, але що вона піjde і скаже про се наставниці, Юзефі.

Урядник сейчас своїм поліцейським зміслом пізнав, що та історія є правдива, тому в одній хвилі, зі всякою приналежною пошаною поклав свою руку на монахню і сказав:

„Перепрашаю вас, але в іменні цісаря забороняю вам іти тепер до сестри настоятельки. Рівночасно в іменні цісаря приказую сейчас завести мене до місця, де є сестра Варвара Убрик увязнена!“

Бачучи, що опір і непослух на ніщо не здаються, монахня відверна ввела урядника до монастиря, відтак повела його в долину камінними сходами, опісля вела його ріжними довгими, вогкими і темними коритарями, а в кінці задержалася перед коміркою, за котрої дверми мучилася нещасна сестра Варвара. Двері були замкнені на ключ, а позаяк ключ находився в посіданню монахині настоятельки, її сейчас завізвано, щоб вітворила комірку. З разу вона попала в страшний гнів, і грозила урядникови, що зажадає від єпископа, аби його тяжко покарав. Але коли він показав її свою владу, дану йому від єпископа, вона нагло поблідла неначе смерть. Однак скоро прийшовши до себе, зачала пробувати всі свої ключі, а удаючи, що жаден з них не є придатний, просила урядника, щоби прийшов пополудни, а до того часу вона знайде ключ, і відчинить двері.

Урядник бачучи її облуду, взяв від ньої ключі і в короткім часі вітворив двері. В одній хвилі він цофнувся в зад майже непритомний від страшного смороду, який зачав добуватися з комірки. Він не міг бачити увязненої монахині, бо комірка була цілковито темна. Але на пів дикий голос, добуваючийся зі страшної темряви вказував, що вязень живе, і він приказав принести світло. Коли внесли ліхтарню, він увійшов до тої комірки, або радше всунувся, і там представився йому вид застрашаючий. Лиш через хвилю глядів він на то живуче сотворінне, колись жінку,

а тепер майже дикого звіря, що присів в куті, а відтак ступивши в зад і примкнувши двері скрикнув:

”Боже неба! Се найстрашніший вид, який я коли небудь оглядав, а бачив я досить страшних річей в моім життю. Даю вам розказ сейчас післати по начального суддю, нехай він зараз тут прийде і приведе єпископа зі собою.“

Коли монахиня настоятелька почула се, упала на коліна і молила, щоби не спроваджувати єпископа. Нехай робить що хоче, але нехай не спроваджує єпископа. Але урядник не дався ублагати.

”Я остану тут на сторожі“, — він сказав, — ”щоби нічого не змінити, і щоби єпископ побачив тебе в твоїм правдивім світлі.“

В короткім часі надійшов єпископ в товаристві головного судді, і коли вони зішли до пивниці монастиря, вірний урядник створив двері вязниці, і казав їм глянути на страшне видовище.

Вони увійшли до середини, однак мусіли затикати собі ніс і уста від страшного смороду, який видобурався з тої комірки.

Сестра Варвара рачкуючи з куті, закричала зі страхом: — ”О, не бийте мене більше! Я буду послухна! Я така голодна! Змилосердіться над мною, дайте кусник мяса, а я буду послухна! Я скажу, що се моя вина! Ой! Ой!“

Свої просьби вона закінчила страшним, диким зойком і запхалася в сам кут. Під страшним вражінням ніхто не промовив ні слова через кілька хвиль; але всі споглядали найперше на голе, дике сотворінне, котре колись було прегарною дівчиною, а відтак на монахиню настоятельку і на сестриці, що зібрались доколя. В тій темниці, покритій брудом, серед котрої на збитім тарели лежали дві брудні картофлі, а побіч них чорний збанок з водою; в тій норі без огня, без ліжка, без стола, без всякого знаряду; до котрої світло сонішних лучів не доходило через двацять оден літ, нелюдська настоятелька-монахиня і сповідник, закопали ту бідну дівчину, котра повинна була бути їх товаришкою в релігійній любови.

Через той довгий, сумний час, вони і сестриці ходили і переходили через сей живий гріб нещасної, безпомічної Варвари.

много разів денно, ані не глянувши на ньої, ані не давши їй слова співчуття.

О горе! Зломана жертва! Колись така гарна, солодка дівчина, а нині дикий, переляканий, на пів людський звір; її тіло цілком голе, покрите довгим, грубим волоссям, брудом і хробаками; члени тіла зісохлі і зігнуті як сухі патики; її голова і волосся зіплене і покрите струпами; її тонкі лиця майже дотикають одні других, а її великі, дикі очі кидають непевні блиски з глибоких ям. Вона прирачкувала і уклякла перед єпископом. Він дивився на неї через хвилину, а коли великі сльози співчуття стічилися по його лицю, він приблизився до ньої і ласкаво хотів піднести її до горні, говорячи до ньої слова лагідні надії і потіхи. Але ум її занадто був змучений, щоб вона могла його зрозуміти, і вона утікла від нього з переляком. Тоді єпископ не міг здержати свого гніву, і звернувшись до монахині настоятельки і до других монахинь, крикнув:

”О, ви нікчемні, нікчемні жінки! Чи се є ваша сестрича любов? Ви не є жінки! Ви не є сестриці! Ні! ви є відьми!“

Дрожаючи на ті страшні слова, деякі монахині хотіли оправдатися; але єпископ сейчас казав їм мовчати і не хотів їх вислухати, кричучи:

Мовчіть, мовчіть прокляті! Ви нужденні сотворіння! Ви ганьба і сором релігії! Геть! Проч з моїх очей! Ви не в силі надолжити за сей ваш злочин!“

Серед того Францішок Каленські, сповідник, котрий саме що прийшов, і нічого не знав, що сталося, увійшов до підземля, щоб побачити, звідки ті крики. Нараз, що ніколи не снилося йому, побачив перед собою єпископа. Єпископ казав монахині настоятельці і сповідникови стати разом перед ним і страшними словами скартав їх за їх злочин. На закінчення він сказав:

”Я не лише відбираю від вас всяку власть і уряд, але я також віддам вас судови, нехай суд вас покарає за ваш злочин. Ваш монастир зістане знищений а я вже постараюся о те, що церква не закрий вас перед заслуженою карою.“

Заки урядники відійшли, він приказав бідну Варвару обми-

ти, убити і перенести її до чистого помешкання. Коли слуги вели її, вона спитала:

”Ви не возьмете мене назад до мого гробу? Чого ви мене там закопали?”

В тій хвилі вона пригадала собі всі кривди, заподіяні їй сповідником і кинувшись на нього з затисненими п'ястками і блискучими очами, просичала ті слова:

”Ох, ти звіре, ти звіре!”

При тих словах упала непритомна у його стіп і її винесли.

Ужито всяких лікарських способів, щоби її уратувати, і при лагіднім обходженню з нею, бідна Варвара зачала приходити до себе. Однак з настанням вечера стала вона така дика і зворушена, що треба було віддати її до заведення для божевільних. Коли вона побачила лучі сонця і зелену траву в монастирському городі, коли слуги на другий день переносили її з монастиря до заведення, її опанувала така радість, що вирвавшись від слуг, кинулася на траву і цілувала зелені листочки серед надмірного щастя. Однак не тревало се довго, бо перше вражіння, що вийшла на свіжий воздух, перемогло її і знова втратила притомність. В непритомнім стані занесено її до нового мешкання.

Через довгий час Варвара не могла привычитися лежати на ліжку, і раз враз зривалася з постелі і скинувши з себе покривало, злізала на підлогу і клалася на голих дошках.

Як се можна було сподіватися, коли вість про страшні муки Варвари розійшлася по місті, хотяй мешканці міста з винятком жидів, були самі католики, кинулися вони на монастир і сейчас зачали нищити його. Прикликано військо, і доперва по якимсь часі при надмірних зусиллях удалося йому ошадити монастир від цілковитого спустошення.

Тепер подамо достовірне оповідання самої Варвари про її людські муки, як се було записане у всіх часописях.

ОПОВІДАННЯ ВАРВАРИ.

По смерті мого батька 1843 року, в тім часі я мала шіснайцять літ, моя мати перенеслася з Відня до своєї сестри а моєї

тітки, Павліни Бертоленської, котра мешкала недалеко Кракова. Рік перед тим звернув на мене увагу молодий чоловік з Відня і на ділі ми були заручені, бо я дуже його любила а він просив мене щоб я стала його жінкою. Однак він не любив мене так, як я любила його, бо коли по смерті мого батька показалося, що я не дістану великого маєтку, мій наречений нагло остиг в своїй любови а в кінці зажадав, щоб я звільнила його від нашого приречення. Хотяй з болем серця я розпращалася з ним і постановила собі вже не виходити за муж. Люде казали, що я була дуже гарна; і много разів після того, мати дорікала мені, що я не звертаю уваги на многих молодих людей, що старалися о мою руку.

Хотяй звичайно я була веселої вдачі, однак після мого заводу я стала меланхолійна, за що мати нераз дуже гнівалася на мене, нераз і ударила мене і часто неволіла мене бачитися з молодими людьми, що відвідували наш дім.

Раз мати сказала до мене, що если не вийду скоро за муж, то буду для ньої великим тягаром. Се мене дуже заболіло і в хвиль великого жалю я постановила вступити до монастиря Кармелітанок.

”Моя дорога мамо“, — сказала я одного разу, коли я вже рішилася на мій плян, ”я люблю тебе і бажала би сповнити твою волю, але я не можу вийти за муж. Я не можу любити жадного молодця, а вийшовши за муж, я принесла би лише нещасте. Однак не буду тобі тягарем. Я попрощаюся зі світом і всею його обманою і вступлю до монастиря і буду жити яко кармелітанка в краківській монастири. Там в набожних розмовах і щасливім оточенню, проживу останні дні на молитві і роздумуваннях“.

Та моя гадка подобалася матери і в короткім часі після я зачала мій новіціят, котрий скінчився зложенням присяги кармелітанської монахині 1846 року.

За час мого новіціяту, монахиня-настоятелька Юзефа була для мене незвичайно гречна. Коли говорила до мене, всегда на її лиці грався милий і солодкий усміх; а дуже часто робила мені многі гречности, котрі справді були противні законам монастиря. Сповідник Каленські за той час також був гречний для мене, але

все держався з далека від мене, чого він не робив взглядом других монахинь. Однак з його поглядів на мене, котрі я не раз принадково спостерегла, я завважила, що він мною незвичайно заінтересований.

Я думала, що життя моє є найщасливійше в світі; ніколи не ночула я в серцю туги і з дня на день ожидала я хвили, коли скінчиться мій пробний час і я стану правдивою монахинєю. В кінці сей довго ожиданий день надійшов. Серед найбільше знеслих церемоній я зложила приписані присяги, прийняла сестричний поцілуй на чолі від Кармелітанських монахинь, котрий занеچатав мене на ціле життя як одну з них. Я була вже монахиня: новий член сього ордену, на віки відтята від світа, сього грішного світа. О, яке велике було моє щастє, як солодко я спала своєї ночі на моїй простій постели. О, коби я була умерла серед того солодкого сну, не була би я мусіла зносити тих пекольних мук.

Через оден або два місяці після мого зложення присяги, нічого важнішого не зайшло, хотай я завважила, що паступила якась зміна в поведеннюся взглядом мене настоятельки монахині і сповідника Каленського. Підчас, коли сповідник був незвичайно гречний і товариський взглядом мене, монахиня була до мене дуже холодна, держалася з далека а часом навіть була прикра. Зміна в Каленськім не була така велика, але всеж можна було її запримітити. Замість поводитися зі мною з далека, так, як він давнійше поводився, він тепер був зі мною дуже товариський і був для мене далеко гречніший, як для других монахинь. Я тогди не могла поняти його скритого заміру, але пізнійше, коли я вже мучилася, закопана живцем, цілий його заговор станув відкритий перед мною.

Я добре пригадую собі першу спосібність, коли він став приближатися до мене. За якусь дрібну провину після вечері, коли я приміром стукнула ножем о таріль, підчас читання одної зі сестер, Мати Юзефа — так ми називали настоятельку, — приказала мені остатися на пості через цілий слідуючий день в моїй кімнаті. Карн так часто спадали на нас в монастири, що ми про

них тяжко не думали і я свої кари зносила з покорою і відреченнямся.

Пополудне минало і я читала "Життя святих", коли нагло і несподівано двері відчинилися і сповідник Каленський увійшов, зачинивши за собою двері. Я здивувалася, дуже його несподіваним приходом, і скоро піднеслася на ноги.

"Донько", сказав до мене, "я бачу, ти є змішана".

"Не змішана, отче", відповіла я, "але здивована".

"Так, так", була його відповідь, — "здивована є властиве слово, бо прецінь моя присутність не могла тебе занепокоїти".

Він усміхнувся і значучо споглянув на мене.

Я кринесла йому сталець, щоби усів, і коли він усів, я уклалася перед ним після приписів і ожидала його слів, думаючи, що він зачне зі мною набожну розмову.

Через короткий час він говорив зі мною про мої обов'язки, набожність, і так далше. Відтак нагло він змінив свій спосіб бесіди і сказав:

"Варваро, чи мати Юзефа часто карає тебе тепер постом?"

"Так, отче," — відповіла я.

"О, то не добре. І вона карає тебе за часто на бичованнєся, чи не так?"

"Так, отче", — я відповіла.

"Я мушу положити сьому кінець, бо вона зруйнує твою красоту лиця і твою гарну поставу. Варваро, чи ти знаєш, що ти є дуже гарна?"

"Дякуючи небу, отче", відповіла я, "я вже тепер про се не думаю. Заки я зложила присягу мого святого заняття, заки я покинула сей пустий і дурний світ, мене звали дуже гарною; але коли я погляну на ту труцячу чашку, я бачу, до якого кінця доходить сама краса".

"Се дуже гарно і поправно з твого боку, Варваро, але ти не повинна думати виключно про будучність і забувати на приємності, які тепер можеш досягнути."

Коли він се сказав, опер руку на моє рамя і присунувся, все ще сидячи на стільчику, ближше до мене. Таке велике довіре ма-

ла я до отця Каленського, що навіть дивна його мова і дивні його рухи не викликали у мене підозріння і тому я не змінила свого місця. Але коли хвильку пізніше він нахилився і поцілував мене в самі уста, дроз переляку перейшов через ціле моє тіло, я подалася взад і споглянула на нього зачудована.

”Що, донько, ти налякалася? Чи поцілуй отця, що любить тебе як дитину, є такий дивний?“ І він ще ближше присунувся до мене.

Я не знала, що зі мною дієся, ані що робити в тім заворушенню, і я відповіла, загикуючися:

”Ні, отче, але воно таке дивне, — таке незвичайне, я навіть не знаю, що тобі сказати.“

”Так, так, Варваро!“ він усміхнувся. ”Я знаю, що воно трохи дивне тобі тепер, але на будуче ти при зви чаїш ся до того, і більше, більше ще будеш мала. Се моя любов до тебе. Але я вже мушу іти. Встань, донько!“

Я послухала і станула вижидаючи, що ще більше сповідник скаже. Він також піднісся і сказав:

”Заки я відійду, Варваро, я ужию своєї висшої власти і увільню тебе від кар. Тут я тобі лишу пару тісточок і сушених овочів, а завтра принесу тобі щось ліпшого. А памятай, коли мати Юзефа завдасть тобі яку покуту, я звільняю тебе від ньої.“

”Але отче святий“ — противилась я дрожачи на саму думку про таку річ.

”Не зважай на се, донько!“ — перервав він мене усміхаючися і закривши своєю рукою мої уста. ”Ти маєш мене слухати. Я маю більшу власть, як мати Юзефа, а вона, на мою гадку, занадто ревню карає тебе, бо кілька разів я говорив до ньої, що ти мені сподобалася. Поза монастирем її називалиби заздрісною. Але я мушу вже йти; а ти запамятай собі, що я тобі сказав.“

Сказавши ті слова отець Каленські вийшов з моєї комнати полишивши мене на жертву страшних і болючих думок. Що мені чинити? Його незвичайне поведіння я бажала оправдати проти мого внутрішнього переконання. Тісточка і овочі, котрі він лишив мені, дуже мене манили до себе, а що я пару днів того тижня

мусіла постити, я лакомо зіла їх. Тісточки були дуже добрі, а що цікаве, мали якийсь дивний смак. Так само і овочі, з котрих кожний був стятий на кінцях.

Покріпившись, я сіла на своє ліжко і зачала дальше читати "Життя святих". По якимсь часі мені стало дуже сонно. Щоби відігнати сонність, я зачала ходити скоро по комнаті; але мимо моїх заходів така велика сонність опала мене, що я кинулася на ліжко в твердім сні.

Як довго я так спала, не памятаю, а коли в кінці я пробудилася, було вже темно. Перелякана своїм недбальством, я хотіла скочити з ліжка, але почула я такий біль у моїх чувствах і отяжілість, що з великим зусиллям я могла сісти. В тій хвилі я також пізнала, що я не була сама, але хтось находився в моїй комнаті. По кількох хвилях засвітив хтось воскову свічку і я пізнала, що се був ніхто инший, як отець Каленські.

"Ти мала довгий сон, Варваро", — сказав він, поклавши свічку на малу полицю, де находилися мої книжки і приступивши до могого ліжка, сів коло мене.

Такий твердий був мій сон, чи задура, що я видавалася не при змислах як у сні, і хоч я дивилася на отця Каленського, я не відповідала, бо моя воля і сили цілком опустили мене. По кількох хвилях мовчанки він добродушно погрозивши мені, сказав:

"Рушайся, прийди до себе, я хочу з тобою говорити".

Відтак обнявши мене в поясі, пригорнув мене до себе так кріпко, що мало не звалив мене з ніг. Рівночасно витягнув з кишені малу флящину, з якимись сильно пахучими кроплями і держав їх мені під носом, так що я мусіла вдихати сей запах. А той запах був такий сильний, що одурив мене, витиснув слези мені на очі і я кричала з надмірного болю. Кинувши флящину до підлоги, неначе занепокоєний і в гніві, він крикнув:

"О, дурна, не роби крику! Так, так, успокійся!"

В тій хвилі обома раменами обняв мене і притис до себе.

Чи се було його поведіння, чи може ті сильно пахучі кроплі, отверезили мене, я не знаю; але в одній хвилі відзискавши

свою силу, я відскочила від ксьондза сповідника, ударивши його в лице і крикнула:

”Проч з моєї комнати отче Каленські! Чому ви так негідно зі мною обходитесь?”

Ніколи не забуду сей страшний вираз його лиця, коли я кричала. В одній хвили він рушився з місця, вхопив мене рукою і п'ястком вдарив мене в голову. При тім говорив через зуби неначе би сичав:

”Мовчи, если видаш з себе голос, убію тебе. Ти побудиш всі сестри, і настоятелька Юзефа зараз буде тутка.”

Однак моє обурення вросло, я ясно бачила звірські похоти сповідника, і скоро я прийшла до себе після його удару, я сейчас сказала:

”Ганьба, отче Каленські! ганьба вам! Хотяй ти є мій сповідник, я тебе не боюся. Если ти сейчас не вийдеш звідси, то буду кричати о поміч. Проч звідси; або я збуджу цілий монастир. Я не дбаю, если ти мене вб'єш за то!”

”Тихо! Варвара, тихо!” — відповів Каленські. — ”Я йду з звідси. Будь тихо, а я вже більше не діткну тебе своїми руками. Однак пам'ятай,” — додав він низьким і зловим голосом, ”я покараю тебе за твоє поведіння так, що будеш молила Бога о смерть десять разів на день. Ти відкинула мене, а тепер ти почувеш мою силу на собі. Буду тебе мучити, і то так, як ніколи ще ніхто не був мучений.”

Його слова наповнили мене жахом, і дріз перейшов через моє тіло. Однак я чула, що правда є по моїм боці, і усунула хвилюваний страх, і вже хотіла я відповісти йому, коли нагло відчинилися двері і на порозі станула настоятелька Юзефа з лямпою і звоном ключів в руках.

”Чого та дурна верещить?” — запитала вона Каленського, ступивши до середини і замкнувши за собою двері. ”Сестра Агата і Люція, що сплять у сусідстві сказали мені, що чули як вона викрикала ваше ім'я і ще щось, чого вони не могли зрозуміти. Готов бути клопіт, если та справа дійде до єпископа. Я дійсно бажаю, щоб ви були троха обережніші.”

Ті послідні слова були звернені до сповідника і з поглядів, які вони, сповідник і мати Юзефа вимінили між собою, нове і страшне відкриттє стало мені ясне, що вона була так зіпсована, як і він, і що вони обоє замість бути святими людьми, були лише nobіленими гробами, повними гріхів і черваків. Мені стало страшно на ту думку і стративши рівновагу і добрий суд, я сміло закинула їм то, в чім, я думала вони провинилися. Коли я скінчила, вони поглянули на себе а відтак на мене. Опісля вони поступили в найдальній кут комнати і через кілька хвиль говорили по тихо зі собою. Вони говорили по ффранцузьки, а тої мови я не розуміла добре, отже не могла знати, що вони там говорили. Одно я лише знала, що вони говорили про мене, що мають зробити зі мною. По скінченню розмови обоє вийшли з моєї комнати, мати Юзефа послідна. Коли вона виходила, обернулася до мене, і сказала:

”Дівчино, твої глупі уста запечатали твою судьбу!“

Хвилька проминула і я була сама. О, що за странні думки і страх заповнили мій ум! Що я учинила? Що вони зроблять зі мною? Я знала тепер, що настоятелька і сповідник були негідними людьми. І, о нещастє, я знала, що вони тут в монастирі мали найвисшу власть. В їх руках я була безпомічна. Я знала, що вони щось страшного зроблять зі мною, не лише щоби пімститися на мені, але також не донустити до того, щоби я могла перед кимсь виявити всьо, що я знаю. Мені здавалося, що вони вбють мене, і я готовилася на смерть.

ПІД ЗЕМЛЕЮ.

Через тиждень я позістала в моїй комнаті. Не було вільно мені пігде виходити, хіба що в товаристві настоятельки Юзефи або сестри Цецилії, котра мала найбільшу власть по настоятельці. Я завважила, що сестра Цецилія рідко коли до мене говорила а взагалі обходилася зі мною, неначе я була божевільна. Вона пильнувала кожного мойого руху і неначе боялася мене.

З кінцем одного тижня, в п'ятницю, після Вечірні, і коли всі монахині пішли до своїх кімнат на ніч, прийшла до мене насто-

ятелька Юзефа і казала мені іти до кухні і за кару там працювати. Я знала, що мій опір наніщо не придався, я встала і пішла за ньою.

Вона повела мене сходами на долину, до пивниці, відтак вела мене холодними і вогкими коритарями, а вкінці задержалася на кінці хідника перед тяжкими, дубовими дверми, замкненими на колодку. Поставивши ліхтарню на підлогу, мати Юзефа стала відмикати двері. Предчуття сказало мені, що мало наступити; а іменно, місто завести мене до кухні до роботи, монахиня настоятелька заміряла увязнити мене в тій підземній комірці.

Думка утікати, прийшла мені до голови і я обернула голову, щоби поглянути на коритар, маючи пусту надію, що буду могла вимкнутися і утечи з будинку. Але коли я обернулася, зараз за собою побачила я повне лімсти, зі злим усміхом лице сповідника Каленського, котрий неспостережено мусів за нами прийти.

Плян їх був добре обдуманий. На випадок як думали мої переслідівники, еслиби я пробувала утікати, сповідник неспостережено йшов за нами, щоби бути під рукою, і ужити своєї брутальної сили до поборення мого опору.

Серед того двері підземної комірки відчинилися і мати Юзефа казала мені увійти до середини.

”Так, Варваро, йди до середини!“ додав отець Каленський, з диявольським усміхом вдоволення на лиці, показуючи рукою на комірку.

Через хвильку я була нерішена, але знаючи, що мій опір нічого би мені не поміг, я увійшла до того страшного місця. Коли я вже була в середині, я спитала:

”Сестро Юзефо, як довго маю тут зістати?“

”Доки не згинеш, Варваро!“ — Ті слова сказав сповідник Каленський і то таким тоном, що моє серце задрожало з розпукки. Хвилька минула, грубі дубові двері зачинено, замкнено на колодку і я зістала сама живцем замкнена у гробі.

Коли я так на самоті перебула через хвильку, я зачала думати про розмір моєї вязниці, про її обстанову і так далше, гордо постановляючи собі з відвагою зносити всякі прикрости і терпін-

ня. Знаючи, що ще багато упливе годин заки настане день, я зачала обмацувати комірку, щоби переконатися, що в ній знаходиться. Я зачала від дверей і посувалася на право, дотикаючися стіни і підлоги, так високо, як могла досягнути руками, і так далеко як могла розтягнути рамена. Стіни були з камення, цементовані, а підлога була з грубих, дубових дощок, так разом кріпко справлених, неначе би були з одної великої дошки.

Коли я скажу що сей підземний гріб був лише на вісім стін довгий, шість стін широкий і шість стін високий, на середині стелі, котра творила склепіннє, то легко можете собі представити, що лише пару хвиль часу мені взяло пізнати мій підземний гріб. По перше, я пізнала, що стіни були зовсім голі; а по друге, що і підлога була гола, лише в однім куті були два клаті соломн, котра не важила більше як дев'ять фунтів. Окрім того в другім куті знаходився виходок, прямо получений з монастирським каналом, і з нього виходив страшний смід на цілу комірку.

Підскакуючи до гори з цілої сили, я часом могла досягнути стелі кінцями моїх пальців. Я на те підскакувала до гори, щоби переконатися, де знаходиться вікно. Я думала, що вікно мусить бути у стелі, бо в горі стіни знаходилася шпара, до котрої я могла вложити чотири пальці. Як довга була та шпара, я лише потім могла пізнати, що підскакуючи до гори, я могла пальцями досягнути вершка тої шпарн. Що та шпара виходила на двір я пізнала з того, що ньою від часу до часу заходив холодний повів вітру

То було все, що я могла відкрити, а підскакування до гори так мене змучило, що я розв'язала обі вязанки соломн, розстелила їх рівно на підлозі, кинулася на них і в короткім часі попала в глибокий сон.

Коли я пробудилася, я почула, що члени мого тіла заковані і чула страшний біль в крижах і сугавах. Мені здавалося, що я спала через довгий час, однак я не спостерегла світла денного, так як я того сподівалася, так отже не чуючися вже більше сонною, я сіла і ожидала надходу ночі.

Година минала за годиною, а моя вязниця все була така темна, як тоді, коли я увійшла до ньої. Я піднеслася і ходила доо-

кола, і скакала і клалася, і сідала і знова вставала і знова те все новтаряла, і раз і другий і так без кінця, всегда виглядаючи і виглядаючи цінного світла денного.

Час минав, і коли я так перебула дванайцять до чотирнайцять годин, я знала, що я зістала засуджена ніколи не бачити світла денного, як довго я знаходилася в тім підземнім гробі. Опісля я зачала плакати, і плач мій заколисав мене до сну. І знова я пробудилася і знова знайшлася сама серед цілковитої темноти. При тім голод і жажда збільшали моє терпіння і я дуже ослабла. Тому знова зачала я обмацувати руками кожний пядь підлоги, в пустій надії, що коли я спала, мої мучителі може були у мене і лишили мені що їсти і пити, але дарма, нічого не було, лише гола підлога.

І знова безповоротно я зачала вижидати чогось і сама не знала чого. По многих годинах такої страшної тишини, я почула когось при дверях, і я закричала зі самої радості, що та страшна одностайність зістане перервана. Відчинилися двері і на порозі станув отець Францішок Каленські з ліхтарнею в одній руці а зі збанком води в другій руці. Під пахою держав кусник сухого хліба. Він узійшов до середини замикаючи за собою двері, подав мені хліб і воду, котрі я спожила з жадобою, бо була я дуже зголоджена. Коли я їла, він стояв надімною і пильнував мене, неначе якого дикого звіря; а коли я спитала його, як довго маю бути в тій вязниці, як довго вже я там була, котра є година, він сказав, що я є тут два дні, або сорок вісім годин. що буду діставати свою поживу що сорок вісім годин до кінця мого життя, що більше вже ніколи не побачу світла денного, отже се не зробить для мене жадної різниці, котра то є година. Він говорив далше:

“Ти мало що не зрадила мене і сестри настоятельки Юзефи. Прочі сестри підозрівають нас; а всьо то тому, що ти в глупоті своїй оперлася мені. Тепер я вже всьо уладив. Всім сказано, що ти хотіла нас обоє вбити, що ти попала в страшне божевільє, так страшне, що ми мусіли примістити тебе в тій комірці. Тепер ти є в моїх руках і я можу зробити з тобою, що мені сподобається,

і чим більше будеш кричати о поміч, тим менче можеш її надіятися, єслиб навіть твого крику можна було чути.“

Я була зовсім безпомічна в руках сього злого чоловіка, так як він се дійсно сказав, а коли він вийшов з моєї в'язниці, я чула ся зломана і знищена. Моя жіноча сила і розум не могли змірятися з його переважаючою силою. Через довгий, довгий час я лежала на пів притомна на клаттю соломи а мучили мене найстрашніші думки. Я питала себе по сто разів, чому воно так є, що небо позваляє, щоби мене так страшно мучено? Я ніколи не мала навіть злої думки до нікого. Через, після мого обчислення, два тижні, отець Каленські приходив до моєї в'язниці вісім або десять разів. Коли послідного разу він прийшов до мене, він сказав:

”Мені вже наприкрилося з тобою, чому ти вже раз не згинеш, або наравду не збожеволієш?“

Я молила його, як тільки знала, щоби лише мене випустив на волю, або щоби бодай взяв мене з тої в'язниці. Я свято обіцяла, що і словом нікому не згадаю минулого. Але він лиш сміявся з мене, і сказав, що ніколи в такий спосіб не наражав би себе і сестри Юзефи. Опісля я молила його, щоби бодай дав мені чим зайнятися.

”Я збожеволю, єсли тут будете мене держати!“ — я дико кричала.

”Ну, то збожеволій!“

З тими словами і зі звірячим, нелюдським виразом лиця, сповідник вийшов з моєї в'язниці, замкнув двері і не бачила я його скорше, аж десь після двох літ.

ЯК ВОНА ПРОБУЛА ТОЙ ЧАС.

Після тих послідних відвідин сповідника, дивне предчуття вбилося в мою думку, а іменно, що буду жити много літ в тій страшній в'язниці; однак що після того я буду виратувана і випущена на волю. За молодих літ я читала з великою жадобою за людей, що жили в підземних в'язницях Бастилії і других в'язниць, від молодого аж до старечого віку, що вони терпіли голод, холод і тортури, і я чула, що я маю переносити такі самі муки. Дивним воно

може видаватися, але є воно правдиве, що коли се переконання заволоділо мною, я піддалася своїй судьбі і обдумувала різні способи і методи, чим би то зайняти мою думку, щоб не прогнати той час.

Одним з тих способів було рахування волосся мого на голові. Волосся моє зачало рости довге. Се забирало мені три або чотири, що я називала дні. Кожних сто волосів я звязувала разом ниткою. (Шпильку ниток, іглу і кілька поєдинчих шпильок я мала при собі, коли замкнено мене в тій вязниці). З часом нитки зовсім зужилися, і я уживала волосся замість нитки.

Другий спосіб заняття я знайшла в той спосіб, що брала шість, вісім, або дванадцять волосків і плела з них косу по цілій голові, відтак укладала волосся в різний спосіб. Дивно мені, як воно виглядало, і що сказали би люди, як би були побачили мене.

Єще оден спосіб заняття знайшла я в той спосіб, що робила різні гарні річи з соломн, на котрій я спала. Окрім того я упледала пальцями і зубами мату з соломн, що покривала майже половину підлоги. Береги тої мати я прикрасила гарними оздобами з колосся солом'яного. Часом знаходила я в колосся зерно пшениці. Тоді я уважно вибирала його і їла; а добре пригадую собі, як смакували мені ті заблукавші зернятка, бо я завжди була така голодна.

З часом мої очі так при звчались до темноти, що я могла бачити всі найменші предмети, які я поробила, а по різниці світла, яке доходило шпарою в стіні, я могла відрізнити день від ночі дуже легко; хочай другому видавалося повною темнотою, і жадної різниці не завважав би.

Всьо, чого я бажала для доповнення мого щастя, було мати коло себе щось живого; кота, щура, павука, червака, або муравля, або що небудь, до чого я могла би говорити, воно певно полюблює мене, і жило би зі мною. Я пригадую собі, що одного разу я мало не збожеволіла з радості, коли мала мишка, що забігла до шпарі в мурі, упала коло мене на підлогу. Я підняла мишку, цілувала її, я гірко плакала над нею, бо я думала, що вона тяжко потовклася. По хвилі маленьке звірятко прийшло до

себе а в короткім часі стало цілком уласкавлене. Мишка і я так привязалися разом до себе, що нераз ми цілими годинами бавилися зі собою. Однак і та приємність зістала мені відобрана; бо по кількох місяцях миш заслабла і згинула. Ніхто не може собі представити, як страшний біль роздирав моє серце, коли моя маленька пеншошка згинула. Я тужила за ньою кілька літ, неначе се була моя дитина.

Часом я знаходила заняття і приємність в тім, як я читала, що оден вязень в Бастилії робив, що я брала всі мої шпильки до руки, відтак я замикала очі і поєдинчо кидала шпильками поза себе; коли я вже повикидали всі шпильки, тоді на руках і колінах я знаходила їх. Однак я такої набрала виправи в вишукуванні тих шпильок, що вже не находила приємности в тім заняттю.

Найбільшим тягаром для мене було те, що я не мала води до умиванняся, і мене покрила і обсіла нечистота і плюгавство. Се часом доводило мене до утрати розуму.

Часом, коли мати Юзефа в товаристві котроїсь з монахинь приходила до мене, я благала її і заклинала в ім'я Боже, щоби дала мені трохи води обмитися. Але вона всегда мені відмовила і я кидалася по своїм гробі з криком і болем і била п'ястками в двері, аж кров текла з моїх рук.

Щоби еще збільшити страшне положення, відходова рура каналу часом переновнялася і нечистість спливала на мою підлогу. Який страшний смрід розносився по моїм гробі. О, як часто я на закровавлених колінах молила настоятельку монахиню Юзефу, щоби змилосердилася над мною і вбила мене на смерть. Однак всі мої молитви робили її серце еще більше камінним. По правді, вона знаходила радість своєму серцю, коли дивилася на муки, які завдавала мені.

ТРАТИТЬ РОЗУМ.

Одного дня серед осамотнення, щось здається пукло в моїм мозгу; і через много годин опісля я досвідчала дивні і чудні вражіння. Я стала дика, якийсь страшний і неописаний ляк опанував мене. Я чогось боялася і кричала, кидала собою до стіни і

зойкала з цілої сили. Тоді я вже знала, що вкінці — я втратила розум.

Як раз тоді, коли то страшне чуття мене опанувало, мати Юзефа і сповідник Каленські відчинили двері і увійшли до середини. Ксьондз Каленські мав в руках грубу ремінну нагайку. Їй не могла здержатися від зойку, мимо того, що він казав мені бути тихо. Тоді він зачав бити мене нагайкою, так, що я непритомна упала на підлогу.

Кілько літ я позістала в тім стані, я не знаю. Одно лише собі пригадую, що через той час я все була голодна, зимна і брудна і що часто мене побивали нагайкою і грубою палицею.

Коли той блуд опанував мене, я часто зойкала страшно, і тоді мати Юзефа приводила другі монахині і показувала мене їм. А сестри вносили руки до гори і зі страхом говорили:

„В яке страшне, дике божевілля попала сестра Варвара!“

Я також пам'ятаю, як ті їх уваги дуже мене гнівали, і о скільки гіршою я ставала опісля. Я не можу сказати, як довго тривало моє божевілля; але воно опустило мене так несподівано, як несподівано прийшло на мене.

Одного дня я поклашлася на свою брудну, стертую соломку і заснула, а коли пробудилася, мій ум був вже в порядку. Найцікавіше, що я пригадую собі, є те, що від хвилі, коли мене вкинено до того підземного гробу, аж до дня коли я відзискала свій розум, мені ніколи нічого не снилося. Нераз я собі думала, если би я бодай у сні могла бачити свої молодечі дні, мою матір і батька, зелені поля і ріки, цвіти і дерева, яка би я щаслива могла бути бодай у сні. Але коли я відзискала свій розум, я мала сні не лише підчас сну, але і коли я не спала.

Ніхто не годен представити собі, яка се була радість для мене. І коли я мала сон, я бажала не збудитися, доки мій сон не скінчиться. І опісля, коли я вже збудилася, я сиділа годинами і переходила в моїй уяві щасливі сцени з мого минулого життя, кожне місце, час і пригода пересувалися перед мною неначе панорама повна життєвої правди. В такій хвилі, хотай би хто і увійшов до моєї в'язниці, я не перебивала свого щасливого виду.

Може воно видасться дивною заявою, однак я так при звичаїлася до бруду і терпіння в моїм положенню, що тепер я гляділа на то всьо з рівновагою розпуки. Однак я не попала в розпуку. О, ні, еслиби так було сталося зі мною, я би була давно вже померла. Я ніколи не переставала молитися, хіба правдоподібно тоді, коли я втратила розум. Але перед тим і після того я ніколи не поминала ранішньої, полудневої і вечірньої молитви, і молилася не лише за себе, але і за ворогів моїх, котрі так страшно мене мучили і переслідували. Неначе зірда в величчм, темнім віддаленню, потішали мене ті слова Господа нашого:

”І воробець не впаде на землю, щоб Він про се не знав.“

Я звернула свій зір до сьої зірди через всіх дваїццати оден літ моїх мук. Нічого не могло її усунути; жадні хмари не могли заступити її потішаюччх лучів перед моїми бідними очима. Всьо для моїого добра. Така моя судьба, щоб я тут терпіла, а в своїм часі Бог витягне свою всемогущу руку і вибере мене з сьої страшної вязниці. Така думка всегда опанувала мене, і коли прийшло моє щасливе увільнення, здається, неначе та непомильна зірда надходила близше, аж дісталася до моєї вязниці, прогнала з ньої весь смуток і наповнила її чистим світлом.

ЯК ЇЇ ОСТАТОЧНС УВІЛЬНЕНС.

Богови нехай буде подяка за Його ласку і доброту до мене, негідного Його сотворіння.

На кілька тижнів перед моїм увільненням зі сьої страшної вязниці, одної ночі я зчудувалася, коли в дверях моїого гробу появилася сестра Марія, одна з найстарших сестер в монастири. Не здивувалася я її появою, хотяй вже три дни я нічого не бачила і була дуже ослаблена з голоду. Але що мене здивувало, то се, що вона була сама.

”Де є мати Юзефа?“ — я спитала.

”Тихо, мовчи, сестро Варваро. Вона спить. Всі сестри також сплять. Я є твоїм приятелем, бажаю тобі добра. Вір мені. Я принесла тобі децю їсти і пити. Я не могла спати через много ночий, бо думала про тебе. Зі всього, що я бачила і чула, я пізнала і пе-

реконалася, що ти є жертвою страшного заговору отця Каленського і монахині настоятельки, Юзефи. Однак не лиш ти сама тут терпіла. Не добре дієся в нашім монастири. Я прийшла тут сама, щобн напевно пересвідчитися, чи ти справді казишся в божевілля, так, як вони тебе представляють. Вони кажуть, що ти казишся, що ти страшно небезпечна і що є конечним держати тебе безпечно в тім страшнім місці.”

Я страшно дрожала на тілі під вражіннем боруючоїся у мені надії і страху; але я опанувала себе, як лише могла і відповіла.

”Нехай Бог і святі благословлять тебе, дорога сестро Маріє, за твою відвагу і ласкавість! Позволь, нехай розповім тобі про себе, а ти певно скажеш, що воно дивно, що я вже давно збожеволіла, або не померла; а коли я скінчу, ти можеш від мене вимагати якого хочеш доказу могого розуму, а я тобі дам. Ох, коби ти лиш занесла слово, звістку, до нашого святого єпископа, то він ужне своєї власти і освободить мене. Я знаю, що він освободить мене..“

Після того я розповіла сестрі Марії про ціле моє життя, по правді і просими словами.

”Ох, страшно, страшно!“ вона скрикнула, коли я покінчила моє оповідання. ”Бідна Варваро! Нещасна Варваро! Але не трать надії! Від тепер я буду працювати без перестанку, доки не увільню тебе. Не трать своєї рівноваги. Отець Каленські і мати Юзефа суть всесильні тутка, і я мушу бути дуже обережна і остроржна, щоб не лиш не стягнути на себе страшну кару, але також, щобн і твогого положення не погіршити.“

”О, се не можливе, дорога сестро Маріє, але я буду терпелива, направду буду терпелива. Ти така добра до мене! така ласкава!“

Вона вже мала відійти. Я не чула ласкавого слова через двацять оден літ могого побуту в підземеллю; а її прихильність так вплинула на мене, що я попросила її о позволенне діткнутися моїми устами її пальців. Вона не відповіла ані слова; але коли сльози заповнили її очі, вона приступила до мене і поцілувала мене в чоло.

Хвилька минула і вона відійшла, полишивши мене саму. Я поклала свою руку на чоло, де поцілувала мене сестра Марія, і пригадався мені той день, много літ тому, коли вона, мати Юзефа і всі монахині зложили на моїм чолі сестричний поцілуй і прийняли мене поміж себе. О, як гірко я плакала, коли про се подумала! Відтак я бачила в віддаленню звізду, що приходила ближше і ближше до мене і ставалася яснійша, і я чула, що моє освобождение в короткім часі наступить.

Цілу ніч я просиділа на брудній соломі, думаючи про ту хвилю визволення і помочи. А однак та близька поміч не здивувала мене так, якби хто думав, бо зараз від другого дня, коли мене вкинули до сього підземного гробу, я мала діточу віру в добробут і милосердіє Боже. Я тоді почувала в собі переконання, і се переконання не опустило мене навіть серед найстрашніших терпінь і знущань над мною, що певного дня Він, Бог милосердний, якимсь способом в своїм ласкавім провидінню освободить мене.

Минуло що найменше десять днів, коли я знов побачила сестру Марію, і через ті дні і ночі я терпіла всі муки викидання. Один раз я думала, що її невно підглянув отець Каленські, або мати Юзефа, і що вони вкинули її до вязниці так як мене, і на ту думку я гірко плакала.

Відтак я думала, що може вона була приневолена закинути свої зусилля освободити мене, зі взгляду на строгу сторожу моїх переслідувателів. А часом знова страшна думка промкнулася через мій ум, неначе тінь злощасної птиці, що сестра Марія була в змові з моїми катами. Однак я відганяла сю думку від себе, яко негідну і не можливу.

Ні, ні, я не могла підозрівати ту добру, і благородну сестру о зраду. Ні, вона не могла мене зрадити, вона що зі всіх тих, котрі пробували в монастири, знайшла дорогу до мого підземного гробу серед мертвих годин ночі, котра принесла мені ту пресмачну їду, а понад усе найцінніше, се ласкаві слова надії і потіхи, вона не могла мене зрадити. Я вірила в її слова, я мала до ньої довіре.

В десяту ніч після її перших відвідин, зараз після півночі, я пробудилася зі сплячої на пів притомности, котру я сном називала, бо почула я легенький стукіт, хтось відмикав колодку при дверях моєї вязниці. Я зірвалася на ноги в страсі, що се може бути сповідник Каленські, або мати Юзефа, однак бажаючи в серцю, щоби се була сестра Марія. Се була сестра Марія і я ледво могла здержатися від радісного оклику, коли я почула її ласкаві слова:

”Чи ти не спиш, Варваро?”

”Ні, не сплю. Ох, найдорожша сестро Маріє, як мені є солодко чути твій голос!”

Не відповідаючи на се, вона увійшла до середниці і замкнула за собою двері. В руках тримала вона малу ліхтарню, котрої слабе світло, дуже разило мої очі при звичаєні до темноти. Сестра Марія поклала ліхтарню на підлогу і подала мені два або три кусні м'яккого, білого хліба і пару кусників солонини і сказала:

”Сестро Варваро, аж по нинішню ніч я не могла прийти до тебе, ані не могла нічого зділати, щоби тебе освободити. Однак не думай, що я є холодна і недбала. Полягай на мені і будь терпелива. Ані отець Каленські, ані мати Юзефа не зав'язалибся мене на місці вбити, або замкнути мене з тобою на ціле життя в тім страшнім підземнім гробі, елибх вони мали яке підозрінне на мене. Навіть тепер, коли я приходжу до тебе, я наражаю своє життя. Але я не годна тому порадити. Я чула бажання, щоби конечно з тобою еще раз поговорити. Може бути, що я вже не буду могла тебе побачити, заки не оповіщу поза монастирем про твої муки. Я ужию всіх способів і если в протягу тижня не доконаю сього, тоді буду шукала способности: і утчу з монастиря на улицу, пійду до Суду Поправн і розповім судді про твою судьбу, а він певно послухає моїх слів і сейчас зарядить слідство.”

”Чому не сказати про се прямо єпископови, коли він тут прийде?” — спиталася я.

”О, бідна Варваро, як мало ти знаєш, що се є неможливе. Не тому, що єпископ наш є добрим чоловіком, але тому, що я не малаби жадної нагоди учинити так, як ти радиш. А навіть если-

би я се могла учинити, то сповідник і мати Юзефа сказали би єпископови, що я зійшла з розуму або щось таке, і не булоби для мене ратунку.

”Отже, найдорожша сестро Маріє“, — сказала я, — ”роби, як думаєш найліпше над моїм увільненням, а я без перестанку буду молитися, щоби Бог благословив тебе за твою ласку і любов”

”Будь доброї думки, Варваро“, — сказала сестра Марія піднявши з землі ліхтарню і готуючися до відходу.

”Будь доброї мисли, а за короткий час будеш на волі, або я згину в моїх змаганнях увільнити тебе. Бувай здорова.“

”Бувай здорова, і нехай Бог і святі будуть з тобою і благословлять тебе. Чи удасться тобі твій замір, чи ні, я завжди з глибини серця буду тобі вдячна за твою ласкавість.“

Сестра Марія притемнила ліхтарню, вийшла з мого льоху і знова мене замкнула. Я з’їла то, що вона мені принесла з великим смаком. Кусники білого, м’якого хліба ніколи ще в життю так мені не смакували. І дивним воно може видаватися комусь, але однак правдиве, що тепер зі свіжою надією увільнення з тої страшної неволі, я почувала в собі страшну журбу і неспокій, коли то зістану я увільнена; бо як я вже сказала, я через цей час мала вражіння, що зістану увільнена в якийсь таємний спосіб, мимо пильного стереження зі сторони сповідника Каленського і настоятельки Юзефи.

Тепер я більше як половину мого часу перебувала на молитві, щоби Бог допоміг мені як найскорше дістатися на волю. Я так молилася на другий день після відвідин сестри Марії, коли сповідник Каленські в товаристві настоятельки Юзефи увійшли до моєї в’язниці. Я не переставала молитися, коли вони увійшли до середини і сповідник Каленські сейчас перервав мою молитву, викрикаючи:

”Гей, вставай ти нужденна негіднице! О що то ти молишся? Щоби ти дісталася на волю? Га? Я дам тобі волю!“

При тих словах він вдарив мене патком по плечах так сильно, що я аж упала на землю. Потім він мене знову ударив, і я

з великим трудом на руках і колінах заїхалася в кут і молила його щоби мене більше не бив, що я буду слухати всіх його слів.

”О, я бп бажала, щоби вона вже раз померла!“ — сказала мати Юзефа.

”Так!“ — додав сповідник, — ”і если вона скоро не вмере, то я сам її вбю! Вона має більше життя, як десять тисяч котів. Але я її догоджу за короткий час. Троха аршеніку дуже її допоможе!“

”Варваро“, — спитала мати Юзефа, — ”чи котра зі сестер коли небудь ту до тебе не приходила?“

Холодний дріщ страху вхопив мене за серце, коли я почула се страшне питання, поставлене мені якимсь дивним голосом. Тисячу страхів, тисячу підозрінь перейшло через мій мозок в одну мить часу. Чи може монахиня настоятелька, або сповідник бачили сестру Марію, як вона входила або виходила з моєї в'язниці? Чи може мати Юзефа сама так від себе підозріваючи щось, поставила се питання? Чи може котра зі сестер бачила її і донесла про се настоятельці? Може завважила, що колодка не була в тім положенню, як вона її лишила, або щось подібного, і се викликало у нїї підозрінне.

А може окрушини білого хліба на брудній підлозі звернули до себе її увагу? Але така думка не була оправдана, бо я знала з якою жадобою я їла той хліб, що ні одної окрушини не пустила на землю. Можливе, що в страшній воні, яка уносилася з моєї кімнати, сестра Юзефа розпізнала запах рожевих листків. Сестра Марія любила посити коло себе листки зівялих рож, які вона збирала в монастирськїм огороді.

Всі ті думки, як я сказала, зворушили мій ум на хвильку часу і в так само короткім часі я зважила кожду з них і рішлася як маю поступати. Я удавала, що я дуже заворушена, що вона ніколи жадній з сестер не позволить мене відвідати.

”Не о се я тебе питаю“, — вона сказала; — ”Я те питала, чи не відвідувала тебе котра з сестер.“

”Ай, ти знаєш, що вони мене не відвідували!“ — Я скоро і грубо відповіла, чуючи, що обставини, серед яких я находилася, позволяли мені сказати неправду.

„Що ти собі думаєш, так відповідати, га?“ — скрикнув ксьондз Каленські, притім підніс свою палицю і сильно ударив мене ньою кілька разів. Се мене так страшно заболіло, що я мало не стратила свідомість і не могла я здержатися від зойку. Він опісля поглянув на збитий таріль, на котрім були три малі і брудні картофлі і усміхаючися, сказав до настоятельки Юзефи:

„Здається, сестро, нема що лишати їсти нашій дикій свині, вона має тут досить на два або три дні, а нам ніколи не виплатиться добре її годувати. Ти знаєш.“

„Я доложу ті, що я припесла, до тих, що тут суть і се вистарчить її на много днів.“

Так говорячи, Мати Юзефа поставила на збитім тарелі чотири або пять картофель, котрі з собою припесла, а опісля разом зі сповідником вийшла з вязниці.

Через кілька днів після того, я чула болі в карку і плечех, де мене отець Каленські побив, а се поволи викликало тупоумність у мене і заворотн голови, і я не могла тому опертися помімо моїх старань. Я тепер боялася, що стану придурковата і се мене дуже непокоїло. Много разів опісля отець Каленські і мати Юзефа тяжко мене побивали і така розпука мене обняла, — бо від того часу сестра Марія до мене еще не приходила — що по раз перший, від коли мене вкинули до вязниці, я молилася о смерть, щоб вона увільнила мене від мук.

Однак Богови подяка за Його ласку, Він в кінці запам'ятав мене, своє негідне сотворінне. Коли я перемучилася двацять оден літ в своїм підземнім гробі, коли я майже стратила надію, я зачудувалася одного дня на вид незвичайного гостя; був се урядник поліційний в уніформі.

Дорогий читачу, я не в силі оповісти тобі, що зі мною тоді діялося. Ти можеш бодай в части представити собі, коли подумаєш на хвилюку що ти був в моїм положенню, замкнений через двацять оден літ в вогкій, вонючій, підземній комірці, де не доходили лучі благословенного сонця; а відтак нагло урядник, представляючий закон, стане в дверях твоєї вязниці і скаже до тебе, що муки твої скінчилися.

Я мусіла сильно руками держатися за груди, щоб придавити сильне биття серця; і я кричала з радості. Єсли би я була не робила цього, я є певна, що булаби я трупом упала на землю з надмірної радості.

Моя перша думка, коли я могла мої змисли зібрати достаточ-но до купи, була про шляхотне серце сестри Марії. Я так бажала її бачити, бо я була певна, що її завдячувала я своє спасення.

Але в короткім часі після цього я зачала тратити контролю над собою, і я знаю, що по часі, коли вже прийшов єпископ і другі і станули в моїй вязниці, я видавалася справді божевільна. Однак се вже не залежало від мене, я не могла тому порадити, хочби тисячі смертей мені грозило.

Я не потребує тут докладно описувати мого увільнення і прикрого положення моїх переслідовників, єповідника Каленського і монахині настоятельки Юзефи. Воно не випадає мені як християнці і покірній слугі Бога, домагатися пімсти. Христос навчив мої уста і моє серце, щоби я прощала моїм ворогам, і я се чиню радо і цілковито.

Також я уважаю за свій обов'язок, заки скінчу своє оповідання, цілком очистити всі сестри — монахині, в монастири від вини в моїм увязненні на многі роки і переслідуванню в страшнім живім гробі. Моїми муками винні лише отець Каленські і мати Юзефа, на них виключно спадає вина а більш на нікого. Вони представили всім сестрам монахиням в монастири, що я стала небезпечно божевільною і що кінечним було, щоби мене замкнути в підземеллю. І єслиби не була сестра Марія, я єще булаби в вязниці в підземнім гробі, або може би вже моє тіло розкладалося у гробі.

Рівночасно хочу справити се, що мильно було представлено в часописях, а іменно, що сестри монахині були жорстокі і без серця до мене. Що спричинило сю звістку, я не сумніваюся, що се була та обставина, що коли вони увійшли до вязниці в часі, коли єпископ і урядники там були, то єпископ у великім гніві дорікав монахиням, неначе би вони були співвинні зі єповідником Каленським і настоятелькою Юзефою. Се правда, що він так на

них тоді сварив, але скоро довідався, як ся річ має поправді, тоді він все те відкликав.

А тепер вже всьо проминуло, і я є свободна і тих пару день життя, що мені остаються, буду служити Богови і буду славити Його за Його доброту і ласку.

(Підпис)

Варвара Убрик.

Отсе повисше зізнання зроблено правно і одобрено монахиною Варварою Убрик з Кармелітанського монастиря, яко правдиве що до кожного слова. Зроблено се урядово перед мною, дня шіснайцятого серпня, тисячу вісімсот шістьдесять девятого року.

Кіронські, начальний суддя Суду Поправи в Австрії.

Тут слідує зізнання монахині, сестри Марії, котрій нещасна жертва злоби священика Каленського завдячує свою свободу, як вона успіла доконати свій гідний похвали учинок; і як, і чому взялася за се діло. Се зізнання вона зробила перед єпископом в присутности судді Суду Поправи, Кіронського. Се зізнання отже без сумніву є правдиве і можна йому вірити. Вона сказала:

Ми всі часто чули, як отець Каленські і мати Юзефа говорили зі собою про Варвару. Вони часто жалували її і казали: — "Бідна Варвара, зістала так небезпечно божевільна. О, ми бажали би взяти її з тої комірки на гору. Але се неможливе. Вона би нас всіх порозривала на кусники, така вона страшно люта."

Я все завважила, що вони йшли до в'язниці Варвари в ночі і то звичайно обое разом. Я спостерегла се тому, бо я звичайно сиділа до пізна, читаючи і молячися. Я якось дивно почувалася в справі сестри Варвари; всьо було закрите якоюсь тайною, котру годі було розібрати. Жадна з нас монахинь не могла іти до в'язниці Варвари, а то нібито тому, як я вже сказала, що вона була дуже нагальна і небезпечна. Часом, і то дуже рідко, мати Юзефа брала кілька з нас вечером і провела нас попри в'язницю, і то звичайно дуже скорим ходом і перестерігала нас, щоби ми ніколи і слова не говорили до Варвари, аби щоб ми не здержувалися і не слухали її слів.

Я не хочу нічого говорити ні про монахиню настоятельку, ні про отця Каленського, але з того, що я бачила часами, яке було їх поведіння, моя добра думка про них зістала сильно захитана. І як раз се було причиною, що остаточно викликало у мене підозріння, що щось не по правді вони поступають з Варварою. Много а много ночий прикінці ув'язнення Варвари я не могла зажмурити ска, думаючи все про її страшні муки і терпіння в тій смердячій підземній норі. І я молилася горячо, щоби Бог позволив її скоро вийти на волю.

Остаточно я вже не могла довше витерпіти і я постановила особисто сама пійти, при першій ліпшій спосібності, щоби переконатися, чи вона справді така страшно божевільна, як її нам представлено. На се я відважилася наражаючися на велике небезпеченство, бо без сумніву, еслиби о тім були довідалися мати Юзефа і отець Каленські, вони би були вкинули мене до такої самої вязниці, як Варвару; бо в середині монастира вони обое були всесильні.

По многих зусиллях і заводах, я в кінці дісталася до вязниці Варвари, і знайшла там всьо так, як я підозривала. Від тої ночі почавши, я постановила собі ужити всяких способів, щоби лиш увільнити її. Однак як се учинити? Се було тяжке питання. Я роздумувала над тим пару тижнів. Передумавши різні пляни, я рішилася написати лист, котрий надруковано в часописях, до начального судді Суду Поправи і той лист я передала чоловікові, що часом привозить дрова до монастиря, щоби він доручив його там, де треба, бо я сама не могла вийти. Лист сей я мала укри-тий при собі через довгий час, доки не притрафилася спосібність його передати. Аж Провидіння прислало мені нагоду, і я передала письмо дроворубови; а він показався гідним довірря і доручив лист там, де належало. Успіх з того такий, що Варвара дісталася на волю. Я нічого більше не зробила, лиш сповнила мій обов'язок в тій справі, так як я собі постановила, хотяйби за се мала я заплатити своїм життям.

ПРИЯТЕЛІ МОНАХИНІ НАСТОЯТЕЛЬКИ БОРОНЯТЬ ЇЇ.

Мати настоятелька монастиря Крамелітанок в Кракові мала великий кружок богатих і впливових людей, за своїх приятелів, і ті люде сейчас пустилися на різні способи, щоб оборонити настоятельку Юзефу. Коли вість про жорстокости над нещасною Варварою розійшлася по світі, ті багаті приятелі сейчас розпустили різні відомости, уневинняючі мати Юзефу а скидаючі вину на нещасну Варвару.

На звістку про долю Варвари, цілий світ аж задрожав на вид своєї пекольної злоби людської і то людей відданих на службу Божу.

Але різні перечення приятелів Юзефи на ніщо не придалися во виду сього, що сам єпископ Галєскі відкрив, а властиво причинився до відкриття своєї справи, він сам особисто дослідив своєї справи і він вкінці віддав винувників в руки справедливости, то є суду, щоб власти державні примірно покарали злочинців.

Нема сумніву, що єпископ Галєскі знав добре, що він робить, коли тих злочинців віддав до суду, бо інакше він би не робив своєї справи явною, бо чейже сей процес не приніс чести католицькій церкві, в котрій то церкві він був єпископом. А далше, оборона монахині настоятельки через її впливових приятелів є явним запереченням того, що зізнано в суді підчас слідства. Отже годі приписувати ваги тим вістям, ширеним приятелями Юзефи, щоби її уневиннити перед людьми і цілим світом.

Вони казали, що Варвара Убрик була божевільна дуже небезпечно і konieczним було віддати її до підземної комірки, щоби не зробила кому якої прикрости або шкоди. Вони казали, що Варвара, коли вступила до монастиря, то на якийсь час була свободна від своєї хвороби, однак по кількох літах хвороба її, котра було в ньї від роду, показалася, вона попала в страшний шал і треба було її замкнути у безпечне місце.

Всьо то дуже гарно говорять приятелі Юзефи, але одного годі зрозуміти, що, коли вона була дійсно божевільна, чому не віддали її до заведення для божевільних, під лікарську опіку, але

держали її в підземнім гробі, темнім і смердячим, через двацять оден літ?

Ну, а по друге, Варвара Убрик жила після увільнення з вязниці в Кракові, люде бачили її, і вона зовсім не була божевільна. Чи отже сейчас, після опущення монастирської вязниці, мала вона нагло прийти до розуму?

Деякі часописи, котрі оставали під впливом приятелів Юзефи, представляли злочинницю монахиню як найкрасшу і найліпшу приятельку нещасної Варвари, котра ходила коло ньої і опікувалася ньою більше, якби се чинила її рідна мама.

В кінці часописи ті накидаються на суд. Вони кажуть, що справа така ясна, докази такі незбітні, що сестра Юзефа є тут невинна, а мимо того держать її хору в вязниці, в брудній і маленькій комнатці, далеко гіршій правдоподібно як та, в котрій була Варвара замкнена. І вона мусить там позістати, доки комісія не скінчить свогого слідства, котре мусить вернути забрану її честь і доказати її невинність.

“Так то обходяться люде зі слугами церкви, щоби лише на кожнім кроці показати свою ненависть до церкви і щоби переслідувати ту церков.”

Той послідний висказ означає, що закиди починені Юзефі і Калєнському суть лише на те зроблені, щоби переслідувати церков.

Ті часописи більшими були оборонцями католицької церкви, як сам єпископ, котрий ту справу віддав до суду.

Заходи, щоби увільнити злочинців, монаха і монахиню, не удался. Отець сповідник утік з рук справедливости, але сам наложив на себе руку і відобрав собі житте. Лишлася єще монахиня Юзефа, котру держано в вязниці підчас її слідства і є надія, що вимірена буде її справедливість, і то така, що буде пострахом другим і пересторогою перед таким страшним злочином. Отець сповідник Калєнські, если він був невинний, не мав чого лякатися суду, бо судили його самі католики, приклонники і члени тої самої церкви, до котрої він сам належав.

НАПАД НА МОНАСТИР.

Коли те, що ми повисше подали, було надруковане, ми дістали від наочного свідка опис нападу на кармелітанський монастир, котрий відбувся сейчас після того, коли горожани і мешканці міста Кракова довідалися, як жорстоко обходженеся з бідною Варварою по за мурами того монастиря.

”Одного вечора в липню я розмавляв з одним паном недалеко Суду Поправи. Нараз ми завважили, що зчинилося велике заворушення, і мій приятель, котрого всі загально добре знали, дістав позволення для себе і для мене ввійти до середини суду. Ми там в короткім часі довідалися, що одна монахиня зістала увільнена зі страшної вязниці у вогкім і темнім підземлю кармелітанського монастиря, де перебула двацять оден літ. Її мали освободити за посередством єпископа Галеського і начального судді Суду Поправи. Її не було тоді в суді, бо власти уважали що ліпше буде не брати її, поки що з монастиря.

Всюди видко було заворушені уми, навіть судді були заворушені на ту звістку. І коли урядники розійшлися домів, то не дивно, що судьба бідної Варвари і її страшна кара в мить була звісна цілому місту.

Під вечер слідуючого дня велика громада людей обоїх полів, мушин і жінок, зібралась перед монастирем. Стягнула їх там більше цікавість, як злоба серця. Я зразу думав, що якесь неминуче заворушення повстане зі зробленого відкриття, і в тій думці я переходив кілька рази денно побіч монастиря, щоб довідатись, що з того вийде.

Громада раптово перемінювалась в товпу, а бачучи се поліція і обавляючись забурення, старалась розігнати її спокійно. Однак на дармо, бо в кількох мінутах товпа була так численна, що поліція покинула свої змагання і сейчас післала вістку до властий, аби прислали їм поміч.

Не знати, чи дехто з товпи прийшов з заміром счинити заворушення, про що ніколи не мож було довідатись, однак коли побачили віддаляючогося післанця, зміркували в чім діло. Відтак

кілька грізно настресних, як раз на проти мене, почали накликувати на товпу, аби напала і збурила монастир.

”Зробім се, нім вернесь назад поліція“, — загуділи вони і вміть ока кожний з них шпурнув каменем до будинка і звалились на нього.

Їх крок був грізний. Товною заволоділа дика лютість і вона рушила на монастир. Я усунувсь з поміж галасливої клятущої товпи як скоро міг і діставшись на безпечне місце, обернувсь, щоб поглянути на дику і неумолиму товпу.

Нараз старий панок гарного вигляду, якого я зустрів в суді, ступив на сходні окруженого народом будинку, махаючи рукою і капелюхом до товпи і дав знак, аби утихомирились на час його бесіди. Відтак заговорив до них сильним переконуючим способом:

”Монахиню настоятельку“, — сказав він, — ”зловлено і увязнено і її без сумніву по заслугі укарають за її співучасть в діявольським поступі з сестрою Варварою. Так само поступлять зі сповідником Каленським, коли його злапають. Ніхто з сих осіб, що одніюко суть винувниками в тім грізнім злочині, не неходиться тепер в монастири. Серед тих мурів знаходяться лише сестри, які не лише не знали, що тут діялося, але з кількома з ними дуже зле поводитись і настоятелька і отець Каленські.

”Що більше, я звертаю увагу, що в монастири, який ви наставлялись знищити, знаходиться сестра Марія, одна з тих, яка своєю шляхотністю, хоробрістю і самопожертвоуванням визволила сестру Варвару.

”Ради ньої самої если про нікого иншого, я благаю вас відступити від дальшого насильства.“

Ся коротка промова мала пожаданий вплив на всіх, з виїмком кількох найбільше бурливих з товпи і сі доперва утихомирились, коли скоро прибув сильний відділ поліції і сейчас взявся розганяти бунтівників. Було се в п'ятницю; і коли провідники бунту спокійно відступили, сказали:

”Менше з тим! Народ повстане завтра, та не лише знищить сей будинок, але горе буде всякому иншому подібному в місті.“

Уважаючи се за мій обов'язок поступити в сей спосіб, я перейшов через улицу і приступив до начального офіціра і показав йому чоловіка, що грозив поновити насильство завтрашнього дня.

”Я бачу їх, мій дорогий пане“, — відізвався він, але се нічого би не допомогло, колиб їх тепер арештовано. Противно, наробилоб більше заколоту. Все, о що нам ходить тепер, є, розігнати товпу. А до завтра ми постарасємось о достаточну оборону, аби удержати порядок.“

Слідуючого дня я мав переходити близько монастиря. Коли я наближався, я бачив ту і там громади людей, розмавляючих в низькім і поважнім тоні, котрі поглядали покушаючо на монастир. Поліція робила всякі заходи, аби народ розійшовсь домів; та хотяй проганяли їх з одної улиці, вони сейчас збірались на другій. Було се неначеб припливаючі і відпливаючі хвилі морські. Я здержавсь на хвилю перед монастирем а відтак пустився просто домів. Та я не перейшов ще одної улиці, коли почув я зойк і крик продираючийся в воздуху, і я був певний, що товпа напала на монастир. Моя цікавість перемогла всякий страх о себе і я знайшовсь в скорі близько товпи. Вони ревіли і верещали немов чорти в людськім тілі, кидаючи величезне камінне до дверей монастиря, які в частині отворено силою, і провідники дикої товпи спрямували до середини, коли раптово відділ кавалерії розігнав ворохобників як вітер полову.

Я не бачив ніколи перед тим такого раптового і довершеного діла. Ціла справа виглядала як яка штука магічна, менше як в п'ятих хвилинах улица опустіла і запанувала гробова тишина, переривана тупотом переїзджуючих їздців. Та товпа була лише збентежена, бо коли її відверто від монастиря, вона скоро зібралась, о кілька улиць дальше і рушила громадно до єзуїтського монастиря в Кракові. На сей вдарено відразу а що ніхто його не боронив і не був так сильно збудований як тамтой монастир, піддався скоро і повалився в руїни. Тимчасом вислано післанця по кавалерію і ся скоро причувалала з витягненими шаблями. Тим разом їздиці, продираючися через товпу, повалили многих найбільше зухвалих на землю і многих арештували.

Тим скінчилася демонстрація. Власть державна бачучи, що грозить небезпеченство, сейчас покликала сильні відділи війська і забезпечила ними різні будинки, що могли унасти жертвою народного гніву. Також оголошено, що єпископ не лише згодився на се, але навіть зажадав, щоби винувників, монахиню-настельку і сповідника Каленського, примірно покарано за їх участь в увязненню і муках нещасної Варвари Убрик.

УТЕЧА І СМЕРТЬ СПОВІДНИКА КАЛЕНСЬКОГО.

Скоро Францішек Каленські побачив, що його страшний злочин зістав відкритий єпископом, він сейчас поробив приготування до утечі; він бо добре знав, що єпископ Галескі не пропустить безкарно і найменшої провини, а тим більше не пропустив би йому так страшного злочину, як той, котрого він був винуватий.

Зладивши собі малий пакунок живности і других річей, потрібних, він перебрався як найліпше міг і переждавши до вечора в хаті свого приятеля, вибрався неспостережено з міста і звернув свою утечу в напрямі до Тжебіні. В тій місцевості находився монастир Кармелітів, і був певний, що він так легко може уходити за другого чоловіка. В своїм часі прибув до монастиря, зачукав до брами, його впустили і прийняли до середини.

Однак справедливість гнала за ним з непомильною певністю. Одного дня ігумен монастиря, в котрім Каленські знайшов захист, зачав винитуватися його докладно звідки він прийшов і куди він прямує, а пізнавши, що він плутається в своїх відповідях, оскаржив його отверто, що він є збігцем з Кракова.

Побачивши, що ошуканство і облуда вже дальше не заведуть його, Каленські признався перед ігуменом, хто він властиво є, і предложив йому бажання вернутися назад до Кракова і прийняти на себе всяку кару, яка лише жде на нього.

Ігумен відповів йому, що його обовязком є задержати його в мурах монастиря так довго, доки не дістане відповіді від єпископа, котрого сейчас спеціальним післанцем мусить повідомити про все, що сталося. На се згодився Каленські, лиш о одно про-

сив, щоби йому дозволено оставати самому, доки не прийдуть розпорядження єпископа.

Розумієся, що ніхто сьому не спротивився і священник Каленський удався до осібної келії. Сейчас післано післанця до єпископа в Кракові, котрий приніс відповідь єпископа, щоби Каленського віддати в руки державних урядників, котрі віставлять його до Кракова.

Сам ігумен пішов до келії Каленського, щоби його повідомити про розпорядження єпископа. Коли він увійшов до середини, знайшов сповідника Каленського неживого, лежачого на землі. Коло нього лежала отверта книжка, а на листку тої книжки були написані короткі, але повні значіння, слова:

”Я постановив відобрати собі життя. Пращайте всі на землі.“

В який спосіб він згинув, годі сказати, бо нігде не було коло нього флящини з отруєю, ні паперу, де би отруя могла бути завинена. Ані також на його тілі нігде не було рапц, від котрої би міг померти. Певно отже він носив з собою десь укриту смертельну отрую, котру мусів проликнути.

Він помер довго перед тим, заки його знайдено, а єпископ довідавшись телеграфічно о тім, що зайшло, приказав його тіло сейчас похоронити.

Так скінчилася судьба і життя священника Каленського, котрий через своє злочинне життя приніс ганьбу не лише собі, але і своїй релігії.

ЦІКАВА ІСТОРІЯ.

Безпосередно після відкриття в'язниці Варвари Убрик, місто Краків наповнилося пайдижшими вістями і поголосками, з котрих більша часть не мала жадної підстави правди і тому ми в сій книжці не будемо про се згадувати. Однак слідує подати одну з найповажніших краківських часописей, ”Край“, запевняючи о правдивості сього і ми се помістимо, однак не бачимо в тім тіснї звязи з Варварою Убрик. Се друкував ”Край“ в спеціальнім виданню.

Одного вечера в цвітню 1848. року, патруля національної гвардії стаціонована недалеко кармелітського монастиря, завважила замкнену кариту, стоячу перед брамою монастиря.

Позаяк була се пізна година і було се щось незвичайного, щоби в такій порі стояла карита перед монастирем, вартівники гвардії дуже тим зацікавилися і постановили пильнувати, що там дієся.

”Ану, як би так перейшли на другий бік,” — сказав оден з вартівників до своїх товаришів, і побачили, що там дієся, і чи знаходиться хто в кариті?”

”Ні,” — була відповідь, — ”ми перейдім на ру улиць в долину, відтак перейдім на другий бік і вернімся назад, тоді ніхто не зверне на нас уваги.”

”Дуже добре, зробім так, але рівночасно не спускаймо з уваги карити.”

Так отже гвардисти пустилися улицею в долину, як було умовлене, відтак перейшли на другий бік улиці, де лежав монастир і вернулися в напрямі до монастиря. В тім часі було дуже темно, і як раз тоді коли вони наблизилися до монастиря, могли неначе в тіни бачити кілька осіб, котрі дуже скоро порушались поміж каритою а брамою монастиря.

Рухи тих осіб були такі дивні і підозрілі, що гвардисти пізнали, що там дієся щось незвичайного і з цілої сили зачали бігти до карити. Але в тій хвили погонич скочив до карити, вхопив за віжки і був готовий до скорого відїзду.

”Стій там! Не смій рушитися з місця!” — крикнув старший гвардії.

Візник знав, що еслиби не послухав роказу, то стріляли би до нього, чим скорше стягнув коні, і гвардисти приступили до нього. Двох з них вітворило кариту і в середині знайшли двох муштин. сидячих. Оден з тих муштин тримав на колінах жінку в убранню монахині, котра мала на голові білий нічний чіпок.

”Гей!” — скрикнув гвардист. — ”Що то всьо значить?”

”А ти, хто є, що смієш о те питати?” — сказав оден з муштин,

котрий, як можна було пізнати по його убранню, поведенню і мові, належав до шляхотської класи людей.

”Ми є патруля гвардії, молодий чоловіче”, — скоро відповів офіцер, ”і я раджу тобі, держи язик за зубами, если не хочеш набавитися клопоту.“

”То, то, то, старий приятелю“, — промовив тепер другий мущина з карити, на котрого колінах сиділа жінка, ”ми є студенти університету і ми тут маємо малу любовну справу. Тут нема нічого злого, і ми власне їдемо до дому. О, нема що, ви не потребуєте нас здержувати. Рушаймо в дорогу!“

”Ні, не можу вас пустити“, відповів офіцер. Ваше поводження є дуже підозріле. Я мушу взяти вас з собою на поліцію, а там ви будете могли як найкрасше виправдатися.“

”О, не робіть цього!“ — зачала молити жінка, що до свого часу мовчки сиділа.

”Мені дуже прикро, пані“, — сказав офіцер, — ”що буду мусів поставити вас в неприємне положення; але я не можу занедбувати свого обов'язку.“

”Е, не зважай на се Варваро!“ — промовив мущина з карити, котрий говорив перший, — ”не зважай на се, ми можемо все як найкрасше в'яснити.“

Але жінка не слухала його поради, і в одній хвилі вискочила з карити і вбігла на подвір'є монастиря брамою, котра еще була вітворена. Її заміром було замкнути браму, закрутити її від середини і в сей спосіб унеможливити погоню. Але один з гвардістів, котрий скочив за ньою, випередив її і заки вона дісталася до брами, він прискочив до ньої, недопустив до замкнення брами і вхопив її в руки.

Вона в одній хвили зачала молити зі сльозами в очах і зойкаючи, щоб її пустити на волю, бо се булоби для ньої великою ганьбою, еслиби її знайдено. Але офіцер на се не згодився.

Серед того наша голосна розмова побудила монахині і слуг з монастиря і вони в короткім часі появилися з ліхтарнями при брамі. Коли вона побачила се, закричала страшним криком:

”О на небо! Я є страчена! Я є страчена!“ — Хвильку піз-

нійше вона зімліла і непритомна упала в руки офіцера гвардії. А він думаючи, що вона є монахиня, котра в сей спосіб хотіла втікати з монастиря, віддав її під опіку слуг монастиря. Вони внесли її до середини, відтак замкнули і засунули браму, коли гвардисти прилучилися до своїх товаришів на улиці.

Патроля сейчас арештувала обох молодих людей, що були в кариті. Арештовані відправили кариту і йшли піхотою з гвардистами, говорили з ними цілу дорогу і уживали всяких способів, щоби наклонити вартівників аби пустили їх на волю. В кінці гвардисти думаючи, що та ціла справа се нічого більше, лише те, що студенти їм представили се є звичайна любовна авантура — пустили своїх вязнів до дому, не наражаючи їх на встид, який їх ждав, коли би були мусіли явитися перед трибуналом.

Двох з тих гвардистів еще тепер жиє. Їх ударила подібність імен, бо монахиню в кариті називано Варвара, і монахиня увязнена в монастирі, називалася Варвара Убрик, вони пригадали собі ту подію, чи однак та подія має що спільного з Варварою Убрик, годі сказати, правдоподібно, що ні.

ДАЛЬШИЙ РОЗВІЙ СПРАВИ.

Коли вість про відкриттє страшної вязниці Варвари Убрик рознеслася по краю, таке вона викликала розгорячення умів і обурення, що правительство було приневолене видати проклямацію до народа з запевненням, що як найострійше слідство в сій справі сейчас зістане переведене і виновники покарані. Рівночасно правительство перестерігало перед заворушеннями і розрухами.

На загальне домагання народа, правительство в порозумінню з єпископом Галєським іменувало комісію, зложену з найбільше поважних і достовірних горожан міста Кракова, котрим віддано дуже відвічальний обовязок слідства.

Комісія та зачала свої засідання в як найвідповіднійшій часі. Як можна собі представити, задача їх була незвичайно трудна і неприємна. З одного боку були багаті і впливові приятелі Юзефи і її можна родина, а з другого боку була заворушена людність міста. Крім того другі народи і другі краї були незвичайно за-

інтересовані судьбою Варвари Убрик, і вісти про ню знаходилися у всіх великих часописах Європи і Америки. Також були такі, що долю Варвари Убрик представляли ще в гіршім світлі, щоб тільки виляти свою злість до католицької церкви. Як вже було перед тим сказано, Краків уважано через довгий час за осередок католицької сили в Європі. Знаючи, що очі світа цілого будуть звернені на їх роботу і доходження, комісія була незвичайно обережна, щоби перевести слідство як найдокладнійше і безсторонно; вони не дозволили на ніщо, щоби задержати в тайні, вони не закривали нікого, чи то одиниці, чи цілої групи людей, котрі лише в тій справі провинилися.

Деякі особи зачали сіяти підозрінє, що анонімний лист, котрий мав бути висланий до Суду Поправи, і котрий викликав цілу ту справу, був лише видумкою, і що на ділі ніхто такого листа не посилав і ніхто такого листа не одержав. Вони говорили, що ціла та справа з Варварою Убрик є видумана, що її видумав оден зі суддів Суду Поправи, і що Варвара Убрик всегда була божевільна і що деякі злобні люде вивчили її, як вона має поводитися в суді, щоби лише кинути чорну пляму на невинних людей з монастиря.

Мимо того, що се підозрінє було безпідставне, і кожний думаючий міг бачити, що і слова правди в тім нема, та звістка знайшла много прихильників. Першим ділом тої комісії було, щоби постаратися, щоби єпископ Галєскі був присутний на всіх засіданнях комісії. Другім ділом комісії було жертвувати сто доларів в нагороду тій незвісній особі, що занесла лист до Суду Поправи, аби та особа зголосилася до комісії і публично посвідчила всьо, що вона знає о тій справі. В додатку до нагороди, не лише суд, але і сам єпископ прирекли повне оправданне від всякої вини.

”Що ми бажаємо“, — оповістив єпископ, — ”Се є, щоби ми дійшли до самої правди, щоби ніхто, лише ті, що суть винні тому страшному поганському варварству, потерпіли заслужену кару.“

Комісія мала зібратися на нараду слідуєчого дня о дванадцятій годині в полудне, і ледви комісія зібралася на засідання,

коли при дверях явився чоловік, котрий заявив, що він є тим, котрий заніс анонімний лист з монастиря до Суду Поправи.

Його сейчас впущено до середини.

”Ваше Преосвященство!“ — сказав предсідатель комісії до єпископа Галеського, “если така є ваша воля, ми би просили вас, щобн ви самі питали сього чоловіка“.

Єпископ Галеські відповів, що учинить се дуже радо, і подякував членам комісії за їх грічність.

”Отже, мій чоловіче“, — зачав єпископ, говорячи до свідка, — “як ти називаєшся?”

”Ян Ебрік, ваше Преосвященство“, — відповів чоловік з великою пошаною.

”Задля якої ціли ти прийшов тут?“

”Позаяк, ваше Преосвященство, я бачив ваш приказ розпінлений по улицах міста, щобн я тут явився.“

”Ти також бачив, що світські власти призначили нагороду для тебе, щобн тут явився.“

”Я бачив се, ваше Преосвященство, але не для нагороди я тут прийшов. Еслибн тут розходилося лиш о нагороду, я був би мовчав. Коли однак я побачив приказ вашого преосвященства, що я маю тут явитися, я сейчас постановив послухати вас, хотяй-би навіть я мав бути покараний за те, що я учинив.“

”Я думаю, що я тебе десь перед тим бачив. Чим ти займаєшся, то значить, як ти заробляєш собі на життє?“ — сказав єпископ, бачучи, що свідок не зрозуміє того слова ”занимаєшся“.

”Прошу, простіть мені, ваше преосвященство“, — скоро відповів Ян, — ”я не зрозумів, о що ви зразу питали. Я дроворуб.“

”То значить, ти їдеш до ліса і рубаш дрова на паливо?“

”Так є, ваше преосвященство.“

”Чи пригадуєш собі, щобн ти коли на яким місци бачив мене.

”Так, ваше преосвященство, я часто бачив ваше ласкаве лице, в Кармелітанськїм монастири.“

”О, так, так, я собі тепер добре пригадую Яне, що я там тебе бачив.“

”Так, нехай Бог благословить ваше преосвященство.“

”Так отже Яне, чи ти є тим чоловіком, що заніс лист з монастиря до Суду Поправн?”

”Так, я є той, ваше преосвященство.“

”Чому ти не взяв листа і не передав його до рук котрому з урядників судових?”

”Я чогось боявся, если би я так був учинив.“

”Чогось боявся! А чогож ти мав боятися, Яне? Чи ти не знаєш, що щонебудь горожанин скаже урядникови того суду, се є задержане в святості, і що той горожанин є цілком свободний від особистого небезпеченства?”

”Я знаю про се, ваше преосвященство, але та особа, що подала мені то письмо, казала мені...“

”Ну, що? Казала тобі що, Яне?“ — спитав єпископ, коли Ян завагався говорити дальше.

”Чи я маю сказати всьо, ваше преосвященство, маю розповісти всьо докладно?“ — спитав чоловік з непевністю споглядаючи на членів комісії.

”Так, Яне, з певністю“, — відповів єпископ, а відтак лагідним і запевняючим тоном додав: ”Яне, ти зовсім не маєш чого боятися. Ми тут зібралися разом, ті панове і я, щоби знайти винуватців того злочину, який сповнено на особі Варвари Убрнк. А тепер я, котрий сьм твоім єпископом, хочу, аби ти сказав всьо, що знаєш, простими словами і по правді.“

”Я так зроблю, ваше преосвященство.“

”То добре, Яне. А тепер скажи нам всьо, що ти знаєш.“

”Отже, ваше преосвященство, я всегда возив дрова до кармеліцького монастиря, котрі я рубав. Окрім того я помагав робітникам в роботі коло монастиря. В половині червня, одна зі сестер, Марія її кличуть, підійшла до мене там, де я працював, очищував рів, що йшов попри саме вікно. ”Мій добрий Яне“, — сказала вона до мене так лагідно, однак стоячи здалека від вікна, неначе би боялася, щоби її хто не побачив, — ”чи зробши ти мені малу прислугу? Уважай, щоби хто не побачив, що ти говориш до мене.“

”Я незвичайно здивувався, почувши ті слова, і хотяй я не

перестав даліше робити, ані не оглянувся, щоби добре приглянутися сестрі, котра говорила до мене, все-ж таки я скося кинув зором на бік, щоби бодай троха побачити її. Опісля я сказав:

”Так, добродійко, я сповню, що від мене зажадаєте.“

”Дякую тобі“, — сказала вона; — ”другий раз, коли тут прийдеш, переходи як можеш найблизше попри саме вікно. Однак уважай, будь дуже уважний, щоби хто не доглянув, що я тобі щось передаю. І коли я дам тобі лист, котрий я хочу, аби ти заніс там, де треба, то не показуй його нікому, але прямо занеси його після адреси на коверті.“

”Можете бути певні, добродійко, що я се сповню на певно“, — сказав я, не підносячи своїх очий ані не обертаючися.

”Святі поблагословлять тебе, і ти освободиш дорогу, добру сестру зі страшної неволі, если се учиниш. Але я мушу вже йти. Бувай здоров!“

”Сестра Марія сейчас відступила від вікна, а я даліше продовжав свою роботу. Я навіть своїй жінці, ані своїй мамі не сказав про те, що я чув. Мене та справа дуже непокоїла і я був цікавий знати, що то є, і як міг би я когось освободити зі страшної неволі. Я не міг сього поняти, і тому я був дуже неспокійний“

”Ти отже не дістав того самого дня листа?“

”О ні, ваше преосвященство, я дістав лист кілька тижнів пізнійше, хотай сестра Марія мала вже тоді готовий лист. Але мені здавалося, що хтось з середини слідив її, або хтось йшов до ньої, бо вона з великим поспіхом відійшла від мене, коли розповіла, що хоче.“

”Два рази після сього, в протягу одного місяця, я ходив до монастиря, але за кожним разом я не бачив сестри Марії, хотай я ждав близько вікна, там, де я її перший раз бачив. Справа та так глибоко мене заінтересувала, що я знаходив що кілька днів якусь причину і удавався до монастиря.“

Остаточно одного дня, коли я привіз фіру дров до монастиря, я спостеріг сестру Марію, як вона проходжувалася по городі з двома другими сестрами. Я не знаю, чому я так зробив, хотай я чув, що се було дуже сміло і негарно, однак я чув, що я так

повинен учинити. Так отже я увійшов до города, приступив до сестер і сказав:

”Добродійки, чи не дали би ви мені пару цвітів на домовину? Дівчатко, котре я добре знав, померло. Воно дуже любило цвіти і я бажав би положити йому на домовину пару цвітів.“

”Сестра Марія здається зрозуміла мій підступ, лице її дуже зачервонілося; і вона скоро промовила:

”О так, так, добрий чоловіче, ми дамо тобі цвітів; я сама тобі їх назбираю.“

”Відтак полишивши свої товаришки, вона походила туди і сюди, збираючи що найкрасші цвіти, доки не узбирала гарну китицю. Опісля сіла на краю травника в такому положенню, щоб закрити себе від очей сестер і моїх. В протягу трьох хвиль уложила цвіти в прекрасну китицю, яку я коли небудь бачив, звязала її, і піднісши ся з за корча, котрий закривав її від нас, кивнула до мене, щоби я до ньої приступив; рівночасно зачала поволи приближатися до мене. Я чимскорше пустився її на зустріч, і коли ми зійшлися разом, ми були на стільки віддалені від прочих сестер, що вони не могли почути нашої розмови.

”Ось, тут маєте цвіти, добрий Яне.“

”Ті слова вона сказала лагідним і повільним голосом, а опісля вона була дуже занепокоєна, непевність і ляк якийсь пробивався в її словах, коли вона сказала:

”Лист, письмо, Яне, є серед цвітів. Вийми то письмо звіттам, коли прибудеш до дому. Нехай нічне око не спостереже того письма, а занеси його там, де воно справлене, то є до начального судді від Суду Поправи. Нехай ніхто не бачить, як ти сей лист там подаш. Нехай святі будуть з тобою і хоронять тебе, бо то є діло милосердя і справедливости, котре ти маєш учинити.“

”Я мав видати з себе оклик подиву і здивовання, але голос застряг мені в горлі і я пробовтав тихо:

”Учиню так, як кажете, добродійко!“ Після тих слів я обернувся і чимскорше поспішив з монастиря.

”Через цілу дорогу до дому я був неначе на муках, а все боявся, що хтось може підозрівати, що серед тих цвітів є укритий

той лист; мені бажалося задусити двох чи трьох людей, котрі цікаво споглядали на китицю цвітів і говорили, що цвіти суть прекрасні. Вкінці я дістався безпечно до свого дому, і чим скорше побіг до своєї комнати. Там я зачинив кріпко двері, розсунув уважно цвіти і знайшов в середині лист. Я взяв той лист, сховав неначе золото або діамант при самих грудях, опісля зійшов я до жінки і передав їй цвіти, котрі я дістав з монастиря, щоби занесла до сусіда, і поклала їх на домовину його помершої доньки.

”Коли день клонився до кінця і наближався вечір, я вимкнувся з дому і удався до міста в напрямі до Суду Поправи. Два рази я перейшов попри той Суд, но не мав відваги вкинути лист до скринки, бо я бачив, що кількох людей стояло при брамі.

“Серед того однак я став дуже роздражнений, мав тяжкий біль голови, а піт спливав по моїм лиці великими і многими краплями. Остаточо, коли я вже другий раз перейшов попри будинок Суду, я рішився завернутися і вкинути лист до скринки. Справді, ваше преосвященство, я потрапив неначе в розпук, помимо того, що голос совісті шептав мені, що я сповняв добре і благородне діло. Так отже я звернувся назад до судового будинку і приступив прямо до скринки на листі, всунув до ньої лист і відійшов.

”І се, ваше преосвященство, є ціла моя участь в тій справі. Прошу вас, скажіть мені, чи я учинив добре, чи зле?“

”Ти учинив по правді, Яне“, — відповів єпископ. ”А тепер, мої панове“, — сказав єпископ, звернувшись до членів комісії, — ”вже не маю що більше питатися сього чоловіка. Може котрий з вас має на думці яке питання, котре би хотів поставити тому чоловікові?“

”Яне“, сказав председатель комісії, ”чи сестра Марія дала тобі коли небудь які гроші, або може обіцяла тобі яку нагороду за твоє діло?“

”Ні, ніколи“, майже з гнівом відповів Ян.

Председатель обяснив єпископови Галеському, що хотів він сам був переконаний, що ніхто не перекунив Яна, то однак він поставив йому то питання тому, щоби Ян яко заприсяжений сві-

док зробив зізнання в тій справі, бо деякі несовісні люде рознесли поголоску, що Ян був підкуплений.

На тім скінчлося переслухання Яна, і урядник злагодив відновідні папери, щоби Ян міг одержати призначену правительством нагороду.

Слідуючим свідком приведеним перед комісію, була сестра Марія, набожна, відважна і шляхотна жінка, котра властиво найбільше причинилася до увільнення нещасної Варвари зі страшної вязниці.

Вона чулася неначе перелякана, коли увійшла до великої галі і побачила перед собою так много поважних і визначних людей.

Однак її непевність скоро уступила, коли єпископ промовив до ньої:

”Тепер донько будь відважна і не упадай на духу. Ми післали по тебе задля законної потреби і на що я вповні згодився. А тепер, мої панове“, сказав єпископ, звернувшись до комісії, ”позаяк я вже випитував сестру Марію взглядом сьої справи, коли я лише про ню довідався, я прошу, щоби ви самі тепер ставляли її питання, щоби освітити ту страшну подію.

Після наради поміж членами комісії порішено, щоби поступити після предложення єпископа і предсідатель комісії, звернувшись до сестри Марії, сказав:

”Сестро Маріє, чи ви єсьте членом кармеліцького монастиря на краківськім передмістю, недалеко ботанічного огороду?“

”Так, пане, я єсьм.“

”Як довго ви там єсьте?“

”Близько трийцять літ, пане, я там перебуваю.“

”Чи знаєте ви там сестру-монахиню, котра називалася Варвара Убрнк?“

”Так, пане.“

”Чи була вона там, коли ви вступили до монастиря?“

”О ні, пане. Вона вступила до монастиря довго після мене. Її прийнято у монахині 1846 року.“

”Чи пригадуєте ви собі, як вона поводитилася і якого була успособлення в тім часі?“

”Так, пане. Вона була, если так можна сказати, найлагідніша і найсолодша молода жінка, яку я коли небудь знала. З природи вона була весела, однак постійно старалася те побороти.“

”Отже я думаю, що її характер і успособлення були в наслідок того дуже змінчиві, одного разу вона певно була жива і весела, а відтак задумчива і меланхолійна?“

”О, ні, пане, зовсім ні. Хотяй вона була весела і жива, вона ніколи не була задумчива і меланхолійна. Ми всі любили сестру Варвару за її милий і побожний характер.“

”Чи коли вона показувала склонність до непослуху і чи коли вона не повинувалася законам і розказам монастиря?“

”Ніколи пане. Ні одна з нас не була така скоро до послушенства і ні одна з нас не виконувала так радо повелінь монастиря, як сестра Варвара.“

”Чому отже вона так часто була карана через монахиню настоятельку?“

Сестра Марія, коли поставлено її се питання, кинула зором через галю на єпископа неначе би ожидала, що він на се скаже.

”Донько“, сказав він, ”ти відповідай на всі питання по правді і без вагання.“

Заохочена в сей спосіб, сестра Марія зачала говорити:

”Я не знаю, пане. З разу нам всім дивним видавалося, бо ми всі завважили, що мати Юзефа карала сестру Варвару за найменшу дурничку, або радше за найменший, від ньої незалежний випадок або пригоду.“

”Чи сестра Варвара коли небудь в таким випадку зраджувала нагальне успособлення?“

”Ні, пане. Раз або два рази вона видавалася більше сумна, неначе би її боліло се, що так строго і несправедливо з ньою обходяться. Однак ніколи, ані словом ані поглядом не показувала вона опору, ані гніву, ані невдоволення; а ми всі уважали її за ясний примір християнської покорн і підданья.“

”То вона не показувала жадних познук божевілля в тім часі?“

”Ні, пане; ані тоді, ані в жаднім иншій часі, як далеко сягає моє знання.“

”Чи ви пригадуєте собі той час, коли сестра Варвара зістала вкинена до підземної вязниці, з котрої щойно тепер зістала увільнена?”

”Так, пане; се сталося, я є певна того, якось в 1848 р.“

”Хто се кинув її до вязниці?”

”Ніхто в монастирі не бачив як се сталося, пане, але день або два після сього випадку, коли я завважила, що десь нема сестри Варвари, я спитала настоятельку Юзефу, де вона є і чи не є вона хора?”

”Чи ви мали яку причину, що питалися о Варвару?”

”Так, пане.“

”Яка-ж була причина?”

”Бачите пане, дві ночі перед тим, дві з нас, котрих комнати були близько комнати Варвари, почули крик і зойк Варвари, як вона виговорювала імя священника Каленського, і казала йому винестися з відтам і не мучити її більше.“

”О котрій годині було се?”

”Я можу сказати напевно, що се було десь коло першої години по півночі“.

”Чи не була се незвичайна година, щоби отець Каленські в таким часі находився в комнаті Варвари?”

”Так пане. Лише нагла і небезпечна слабість монахині могла оправдати присутність сповідника в її комнаті в так пізну годину; хіба, маєя розуміти, если сповідник іде до комнати монахині в товаристві монахині настоятельки.“

”Чи не було там настоятельки в тій хвилі, про котру згадуєте?”

”Ні, пане.“

”Як ви се знаєте?”

”Бо в кілька хвиль після того, як я почула зойк сестри Варвари, мати Юзефа перейшла попри мою комнату з великим поспіхом, ідучи в напрямі до комнати сестри Варвари.“

”Як отже ви знаєте, що вона не вертала з келії сестри Варвари, але що йшла до ньої?”

”В моїх дверях була шпара, і коли я лежала на ліжку, блеск від лямпи нічної настоятельки Юзефи продирався до середини в такім напрямі, що я по тім легко могла відрізнити чи вона входить чи виходить.“

”Ваші двері були замкнені?“

”Так, пане.“

”Чи ви встали і відчинили їх?“

”Так, пане, я відчинила двері, бо зойки зі середини сусідньої комнати так мене занепокоїли, я стала така нервова, що я не знала, що я чиню. Я дрожала на цілім тілі.“

”То ви бачили особу, котра несла нічну ліхтарню?“

”Так, пане, я слідила блеск світла на стіні доки не перейшов цілу комнату і я знала напевно, що хто небудь ніс лямпу, перейшов попри мої двері. Тоді я скоро зірвалася на ноги і приступивши до дверей, відчинила їх легко і обережно висунула голову поза двері, щобн довідатися, хто то перейшов, і я побачила, що се була мати Юзефа.“

”Чи ви є певні, що вона ішла до комнати сестри Варвари, чи ви певні сього?“

”Так пане, я є того зовсім певна, бо я бачила, як вона там входила.“

”Чи був хто з ньою, як вона переходила попри ваші двері?“

”Ні, пане, нікого не було з ньою, вона була сама.“

”Чи чули ви який несупокій, коли вона увійшла до келії сестри Варвари?“

”Ні, пане, я не чула жадного несупокою.“

”Чи ви дальше слідили що там дієся?“

”Так, пане, і я не зачинила дверей, доки не побачило, як священник Каленські виходив з келії. Скоро він з відтам вийшов, я скоро подалася в зад і зачинила двері. Але я чула, як він переходив попри мої двері.“

”Чи мати Юзефа єще довго була в келії сестри Варвари, коли сповідник Каленські вийшов?“

”Ні, пане. В кілька хвиль по тім вийшла мати Юзефа і пішла за ним до гори коритарем.“

”Чи і тоді мала вона засвічену ліхтарню?“

”Так, пане“

”Чи на другий день не питався хто, що то зайшло минувшої ночі?“

”Так, пане. На другий день пополудні сестра Аґата спитала мене, чи не запримітила я щось дивного минувшої ночі. Я сказала, що так, і оповіла її все, що я знала про ту справу. Сестра Люція також чула зойк. Лиш троє нас знало про се, але що ми боялися, щоби мати Юзефа і сповідник Каленські не метілися на нас за се, ми прирекли собі, ніколи не згадувати про се, що ми чули.“

”Що сказала монахиня настоятелька, коли ви спитали її, чи сестра Варвара є хора?“

”Вона сказала, що сестра Варвара збожеволіла, і що вона мусіла прикликати священника Каленського, аби він поміг її звязати Варвару так, щоби вона не могла нікому нічого злого зробити. Ми справді знали своє про цілу ту справу, але ми не сміли навіть думати про се, а не то, щоби ми говорили про се.“

”Чи ви коли спостерегли чого в поведженнію священника Каленського супроти сестри Варвари?“

”Час від часу ми спостерегли, що він кидав якісь дивні погляди на сестру Варвару і з того ми вносили, що він дуже много про ню думав. Однак ніколи перед тим ми нічого злого про се не думали, аж тої ночі, про котру я сказала.“

”Коли ви і другі дві сестри прирекли собі ніколи про те, що зайшло з ніким не говорити, чи не говорили ви про се з собою?“

”Так, пане.“ — Сестра Аґата кілька разів питала мене, чи після моєї думки не булоби найвідповіднішим говорити до єпископа і розповісти йому про все, що зайшло.“

”Що вам перешкодило, що ви так не зробили?“

”Бо ми боялися.“

”Боялися кого — єпископа?“

”Ні, пане; але справа була така. Ми знали, що монастир був в руках священника Каленського і мати Юзефи. Єсли би ми були

старалися повідомити про се єпископа, і не успіли доказати сього, ми би сейчас упали жертвами їх пімсти, не давши жадної помочи сестрі Варварі.“

”Як довго після сього ви не бачили сестри Варвари?“

”Кілька літ, пане.“

”І через ті роки ніхто не згадував її імени, ніколи ніхто не говорив про ньої?“

”О чому ні; але її всегда представляли яко дуже небезпечну, що готова всіх повбивати... Много разів ми булиби радо пішли відвідати її, але на першім місци, ми не знали, де вона є, а дальше ми не могли, хотяйби ми і знали де вона є, бо монахиня — настоятелька не дозволилаби на се.“

”Якже остаточно ви дісталися до вязниці сестри Варвари?“

”Через той довгий час, що проминув від увязнення сестри Варвари аж до 1869 року, я дуже занепокоїлася о судьбу сестри Варвари і вже довше не могла видержати. Заким однак піду дальше, мушу сказати, що яких десять літ тому назад, і коли вже сестра Агата і Люція померли, монахиня-настоятелька взяла мене і кілька других сестер, до підземелля, де сестра Варвара була увязнена, щоби нам показати, яка дика і небезпечна вона є. Монахиня-настоятелька взяла нас там в ночі, і тому ми ніколи не гавважили, що вікно в її темниці було замуроване.“

”Чи сестра Варвара зойкала і вила тоді?“

”О, так, пане, дуже страшно. То було тоді, коли вона стратила розум.“

”Але кажуть, що вона ніколи не була божевільна.“

”То мусить бути помилка, пане. Вона без сумніву була божевільна через яких п'ять або шість літ. Але се її божевілле спричинило страшне — нелюдське обходженнєся з ньою.“

”Чи після тих п'яťох чи шістьох літ, про котрі ви говорите, монахиня настоятелька взяла вас, або котру другу зі сестер до сестри Варвари аби бачитися з ньою?“

”Ні, пане, вона вже не брала нас.“

”Чи коли котра зі сестер питалася монахиною-настоятельку о сестру Варвару?“

”Так, пане. Я намовила одну чи дві сестри, щоби просили монахиню — настоятельку завести їх до сестри Варвари.“

”Чи ви самі просили її о се?“

”Ні, пане.“

”Чи вона ніколи не згодилася на ту просьбу?“

”Ні, пане. Вона всегда відмовила.“

”Чи вона впрост відмовила, чи виправдувалася в який спосіб?“

”Вона оправдувалася тим, що сестра Варвара була страшна своїм поведженнємся і своєю бесідою, і що ніхто не міг до ньої іти.“

”Ви остаточно самі пішли до вязниці Варвари, ви казали. Як могли ви сього доказати, коли монахиня-настоятелька була тому так дуже противна?“

”Я рішила, що я мушу піти і сама бачитися зі сестрою Варварою, а щоби доконати сього, я зачала обдумувати ріжні пляни. Я завважила, що монахиня - настоятелька всегда носила зі собою ключі, завішені у пояса, коли була в день на ногах; але вечером, коли ішла на спочинок, клала їх до маленької скринки у шафі на книжки. Знаючи про се, я постановила дістати ключі, коли вона спала, або в який инший спосіб, як зложаться обставини.“

”В кілька ночей після сього могого рішення, настоятелька терпіла страшний біль голови і я була коло ньої. Се була моя перша спосібність. Я мочила ручник в воді і оцті і прикладала його до голови хорої мати Юзефи. Коли я учинила се кілька разів, я лишила ручник на пару хвиль на її чолі так, що і очі були ним закриті. В тім часі чуючися досить безпечною в моім замірі, я скоро приступила до скринки, знайшла пожадані ключі і взявши їх обережно до рук, щоби не задзеленкотіли, вложила їх до кишені.

”Перша часть удалася мені знаменито, а тепер треба було іти. Я скоро знайшла причину, і взявши нічну лампу до рук, я сказала монахині-настоятельці що в своїй комнаті маю добре лікарство, котре певно улегчить її біль голови. Не очікуючи навіть

її відповідь, я лишила її і поспішила до своєї кімнати. Там взяла я дещо поживи, котру я держала приготовану і притемнивши лямпу, я зійшла в долину до вогкої півниці монастиря.“

”Ви мусіли бути відважною жінкою, сестро Маріє, братися до такого небезпечного діла,“ — промовив з подивом председатель комісії.

”Так, пане, я була дуже зворушена, однак я мала почування, що сповняю добре і святе діло, і свідомість сього додала сили моєму слабому тілу і дряхлому серцю і я успішно завершила свій план. Я в короткім часі дісталася до дверей вязниці і поклавши лямпу на землю, зачала добирати властивого ключа, а в кінці знайшовши його, я вітворила ним колодку. Я не годна описати моїх почувань, коли я мала відчинити двері. Я завагалася на хвилю а відтак горячо в душі помолившись, я відчинила двері.“

”В одній хвилі я знайшлася посеред страшної вязниці, котрої смрід і стухлина прямо оголомили мене. Взісши лямпу понад голову, я споглянула на вязня, на сестру Варвару. Вона рахувала в куті і була занепокоєна на вид чужого лиця, бо на ділі вона не спізнала мене.

”Я відтак промовила до ньої ласкаво і приступивши до ньої, я подала їй поживу, котру принесла я з собою. Вона вхопилася моїх рук і зачала споживати її дуже жадобно, а опісля зачала до мене говорити. На всі мої питання відповідала прямо і розумно, хоч можна було видіти, що вона була дуже нервова. Коли я сказала їй, хто я є, вона почала плакати з радости, що хоч одна живуча людина на світі не забула про ню. А коли я сказала їй, що буду старатися визволити її на волю, її радощам не було кінця. Я не могла бути з ньою довго і прирікши її, що знова прийду, скоро лише буде спосібність, я пожелала їй доброї ночі.“

”Скоро я повернула до моєї комнати на гору, там взяла я знимку з ключа на куснику пчільного воску, взяла лікарство на голову, і поспішила до комнати монахині настоятельки, котру я застала лежачу на ліжку і ожидаючу мене, так як я її лишила. Вона спитала мене, чи не задовго я забавилася; а відтак додала,

що я певно не могла знайти того лікарства. Я дала виминаючу відповідь, і при спосібності всунула ключі там, звідки їх взяла.“

”Кілька разів після того я відвіджувала сестру Варвару в її вонючій в'язниці, вибпраючи до того таку хвилю, коли монахиня-настоятелька з відтам вертала. В такий спосіб я чулася більше безпечна, що мене ніхто не зловить, бо не думала я, щоб вона другий раз вертала до своєї жертви, відвідавши її раз.“

”Я роздумувала і молилася над різними плямами, як би то передати поза монастир звістку про страшну кару бідної сестри Варвари. Я знала, що еслиб та звістка лише дійшла Його Пресвященства, єпископа, то сейчас зроблено би справедливність. Однак, чого я боялася в тій справі, то було, що коли би єпископ довідався о тім, він вивідувався би сповідника Каленського і монахиню-настоятельку про се, а вони певно переконали би його, що то обвинувачення є неправдиве. А вони викрутившись в сей спосіб, старалися винайти, хто то доніс єпископови, а тоді певно старалися тяжко пімститися на мені. Отже я в кінці рішлася поступити так, як я в дійсності зробила, те є написати анонімний лист до головного судді Суду Поправи і знайти чоловіка, котрий привозив дрова до монастиря, щоб він заніс той лист там, де належало.“

”Отже ви вірили, що Суд дослідив би тої справи, чи не так?“

”Я не знала, пане, але я мала велику надію, що суд так поступить. Дроворуб сповнив вірно свою задачу, а я в кінці мала невисловлену радість бачити, що моя дорога сестра Варвара зістала увільнена від тої страшної в'язниці.“

Єще кілька питань поставлено свідкови, сестрі Марії, два або три з тих питань поставив сам єпископ Галський а опісля її відпущено.

Слідуючим свідком була Габріеля Гансунґ, бувша служниця монахині-настоятельки. Питання задавав їй другий член комісії.

”Коли ви покинули службу в кармелітськім монастирі у монахині-настоятельки Юзефи?“ він спитав.

”Девять літ тому, пане.“

”Чому ви покинули ту службу?”

”Мене відправила монахиня-настоятелька.”

”Чому вас відправила?”

”Я і мати Юзефа не могли погодитися.”

”Чому так?”

”Перша причина нашого непорозуміння була та, що slučajно одного дня я підслухала розмову мати Юзефи зі священником Каленським. Коли я почула, що їх розмова не була така, яка могла властиво вестися між ними, я наробила стукоту, так щоби вони знали, що я була в комнаті.”

”Я ледви можу зрозуміти вас, Габрієлю“, сказав член комісії, коли свідок скінчив.

”Як се є можливе, щоби ви були в тій самій комнаті, і щоби вони вас не бачили, і щоби ви аж мусіли наробити стукоту, щоби дати їм до пізнання, що вони самі не були в комнаті?”

”То так було, пане. Се була велика кімната на самім вершку монастиря. Комнати сьої ніхто не замешкував, лиш складано там старі меблі і другі річи, котрі вже були не потрібні. Того дня, про котрий я говорю, була велика непогода і я забрала там деякі дивани з долини, щоби витріпати їх з пороху. Я булаби сього не робила, але дивана сього треба було вже на третю годину пополудни до гостинної комнати. Я здіймила той диван єще попереднього вечера, бо я думала, що погода буде гарна, і що буду могла його витріпати на дворі.”

”Коли я скінчила роботу, і вже мала я звинути диван, коли нараз відчинилися двері і хтось увійшов до комнати. Поміж кінцем комнати, де я стояла, а дверми, лежала ціла купа старих меблів і дощок, що сягала аж до стелі. Через се люде, що увійшли до комнати, не могли мене видіти. Я була цікава і причаїлася, коли почула мужеський і жіночий голос. По кількох хвилях я пізнала, що той мужеський голос належав до сповідника Каленського, а жіночий голос, я знала, належав до монахині-настоятельки Юзефи.

”Коли я се відкрила, я була в непевности, що мені робити, — чи остатися в сунокою, доки вони не вийдуть з комнати, чи сей-

час дати їм до пізнання, що я там знаходжуся. Навіть не було часу довго застановлятися, і під впливом хвилі я рішилася остатися в спокої.

”Через кілька хвиль я держалася спокійно; однак те, що я почула, так заворушило мною, що не знаючи, що я чиню, мимохід я скрикнула. Розмова їх сейчас урвалася, а я знаючи, що єсьм вже відкрита, почала стріпувати і складати диван і я поводитася так, неначе би я нічого не чула, і неначе би зовсім не знала, що хтось ще є присутній в тій комнаті. Сейчас мати Юзефа приступила до мене дуже заворушена і нервова, а тим часом отець сповідник Калєнські з великим поспіхом вийшов з комнати.“

”Коли лише монахиня-настоятельница вийшла з поза купи старих меблів, я удавала, що я дуже здивувалася; а коли вона спитала мене, чи я не чула її перед тим, я сейчас відповіла, що не чула.

”Коли я сказала се, вона поглянула на мене з великим недовірем, а опісля стала сварити на мене, за те, що я зайшла до тої комнати, і спитала, чи я коли перед тим була в тій комнаті. Я сказала що ні, і вона наче би троха успокоїлася. Відтак вона наказала мені ніколи більше не заходити до своєї комнати без її ввізлого дозволу. На се я якось відповіла, а вона тим дуже образилася. Але я можу напевно сказати, що я не мала на думці її ображати. І вона вхопилася мене, зачала мною страшно трясти, називала мене ріжними іменами, і заявила, що еслиби я брехала і чула всьо, що вона говорила зі сповідником, то вона певно убила би мене.“

”Ті її слова дуже мене розгнівали, я стратила контролю над собою і сказала їй щось такого, чого я не повинна була сказати; і я сама настрашилася, що я се сказала, бо в тій хвилі лице мати Юзефи стало бліде неначе крейда і вона подалася в зад, неначе би я пробила її мечем. По хвилі мовчанки вона сказала:

”Габраеля, я тепер знаю, що ти збрехала перед мною. Ти чула, як я увійшла тут до комнати. Ти мушиш забратися з монастиря зараз завтра. Заки ти однак пійдеш, я тебе перестерігаю, ані одного слова не сказати про сей монастир, бо краще би було

тобі вмерти. Ти знаєш, яку я маю велику власть. Я буду тебе дуже шльонувати, я буду мати шпигунів, що будуть тебе слідити, і перше слово, яке ти скажеш, чи приятелеви, чи ворогови, про те, що дієся в тих мурах монастирських, запечатає на віки твою судьбу. Памятай, що я тобі кажу і будь розумна.“

”На другий день монахиня-настоятелька тяжко захоріла, і та слабість тревала цілих два тижні а через той час, я все ще оставалася в службі в монастирі. А на кінці того часу, настоятелька прийшла до себе, підвелася з ліжка і відправила мене. При відправі знова пригадала мені, щоби я була обережна і не говорила нічого, що зайшло поза мурами монастиря.“

”А тепер, Габрієлю“, спитав член комісії, ”чи чули ви про монахиню Варвару Убрик, котра належала до Кармелітського монастиря?“

”Так, пане; як раз то була про то бесіда, яку вела монахиня-настоятелька зі сповідником Калєнським в тій комнаті на горі, про що я вам саме тепер розказувала.“

”Чи вони не говорили про другі особи і річи?“

”Так, пане; однак мені було би дуже неприємно повторяти те, що вони сказали. Я не думаю, що то було би при...“

”Вздержися, затримайся, Габрієлю, ми тебе о се не питаємо. Всьо, що ми хочемо від тебе, є, щоби ти нам оповіла ту часть розмови, що дотичнється сестри Варвари Убрик.“

”Дякую вам, пане. Мене се дуже тішить. Вони так говорили. Найперше монахиня-настоятелька сказала:

”Отже, бачиш, як ти викпився і пошпився в дураки з тою нужденною Варварою. Ти насамперед повинен був оставити її саму і зовсім не чіпатися її.“

”Коли я не міг тому опертися, хотяй я тепер жалую того, бо я ніколи не сумнівався, що вона прийме мене як розумна жінка, як приміром ти, моя солодка“, відповів сповідник Калєнські.

”О, пусте, не говори так до мене!“ сказала настоятелька. — ”Я тобі кажу, що если би яким припадком та справа вийшла поза монастир поміж людей, то сейчас прийшли би до ворохобні, сейчас ті мури розвалили би над нашими головами. Я аж дрожу на

тілі зі страху, що та справа може вийти з монастиря. Припустім, если би так довідався про се наш єпископ?“

”Ха! ха!“ усміхнувся сповідник Каленські. ”Если би і так сталося, я не дуже би о се дбав. Він би допоміг закрити цілу справу. Він би мусів так зробити, щоби лиш закрити церков перед ганьбою!“

”А я тобі скажу“, відповіла мати Юзефа, ”що ти милишся дуже, коли ти так думаєш про єпископа. Памятай о тім, що если би він про те все довідався, то певно став би нашим найтяжшим ворогом. Ти знаєш, який він є строгий, і як правдиво стою тут перед тобою, так правдиво він не заощадить нас, коли би лиш що небудь про нас довідався.“

”Если так, то був би дурним — некольным ослом, если би так зробив!“ запримітив Каленські.

”І як раз в тій хвилі я наробила стукоту, щоби дати їм знати, що хтось більше побіч них знаходиться в комнаті, бо я аж задрожала на тілі, коли почула, що він говорив такі слова про нашого доброго і святого батька-єпископа.“

”Если вже так, то чи не думаєте, Габриєлю, що вашим обовязком було повідомити про се Його Преосвященство, єпископа?“

”Так, пане; я знаю, що се було моїм обовязком, але я лякалася пімсти монахині-настоятельки Юзефи. Се власне було причиною моєї мовчанки.“

”Чи отець Каленські коли говорив до вас про сю справу?“

”Ні, пане, ніколи ані навіть словечком“.

”Чи бачили ви його через ті два тижні, що ви єще лишилися в монастири після тої підслуханої розмови?“

”Так, пане, кілька разів.“

”Чи знали ви про се, перед тим, як ви чули розмову Юзефи з Каленським, що сестра Варвара знаходиться в підземній в'язниці?“

”Щож, про се я особисто не знала. Але я знала, що з ньою щось роблено, чуючи про се від двох чи трьох других сестер. Я думала, що вона була божевільна.“

”Ви мали много до роботи, то є до чищення в монастири, чи не так?”

”Так, пане.”

”Але вас ніколи не посилали до сестри Варвари, щоби ви там зробили порядок, чи не так?”

”Ні пане, ані оден раз.”

”Чи ви знали де вона була, — то є в якій части монастиря знаходилася її вязниця?”

”Так, пане; я знала. То було в пивниці в східній части будинку.”

”Я думаю, що ви ніколи не пробували самі зайти там до тої вязниці?”

”О, ні, пане, я би за ніщо в світі на те не відважилася. Я думала, що вона була дика, і що в одній хвилі була би мене убила.”

”Як же се є, сестро, що ви так дуже лякаєтесь мести настоятельки Юзефи, а мимо того ви прийшли тут і свідчите проти ньої?”

”Тому, що тепер всьо вийшло на верх; а єпископ не позволив би, щоби вона мстилася на мені за те, що я тут сказала правду.”

”О, ні, моя добра жінко“, сказав єпископ Галеські, коли відпущено свідка від переслухання, нічого злого тобі не станеся; але справедливість зістане виряджена винуватим, котрі заслугоють на кару.”

Слідуючим свідком покликано Вільгельма Єреска, урядника, котрого в самім початку післано до монастиря від головного судді Суду Поправи, щоби бачився з Варварою Убрик.

”Вільгельм“, сказав председатель комітету, чи ви єсьте урядком Суду Поправи?”

”Так, пане; я єсьм ним.”

”Чи ви послідного червня урядово відвідали кармелітанський монастир, на передмістю, недалеко ботанічного огорода?”

”Так, пане; я був там.”

”За чим ви там ходили?”

”Щоби бачитися зі сестрою, Варварою Убрик.“

”В якій ціли?“

”Щоби переконатися, чи то правда, що, як говорено, що з ньою дуже строго і по варварськи обходженося“.

”Як дістали ви дозвіл ступити в монастир?“

”Я дістав письменний дозвіл від їх Преосвященства, єпископа Галеського.“

”Як воно прийшло до того, що їх Преосвященство дало вам той дозвіл?“

”Я дістав сей дозвіл, бо начальний суддя Керонські передав єпископови лист без підпису, який він одержав в своїм уряді, в справі Варвари, з просьбою, щоби він дав призвіл цілу ту справу докладно вислідити.“

”Чи противився хто сьому, щоби ви увійшли до монастиря, коли ви показали сей дозвіл?“

”Так, пане; монахиня відверна, котра вийшла на моє пуканнє, коли я сказав їй про мою справу, заявила, що се неможливе, аби я бачив Варвару Убрик, так вона думала; але вона пійде і предложить моє домагання монахині-настоятельці“.

”Чи вона так учинила?“

”Ні, пане; я дав їй розказ в ім'я цісаря, що не сміє сього робити, але що має сейчас, безпроволочно завести мене до в'язниці сестри Варвари Убрик.“

”Чому ви не ждали, доки би вона не предложила вашого домагання монахині-настоятельці?“

”Бо я мав поручено не pozwalати на жадне відволіканнє, але безпроволочно бачитися з Варварою, заки би можна поробити деякі зміни, що до Варвари і вигляду її в'язниці, інтересованими особами.“

”Чи тоді сестра-віддверна впустила вас в середину?“

”Так, пане, вона впустила; і завела мене до підземелля, де була ув'язнена сестра Варвара Убрик. Але двері в'язниці були замкнені на колодку, і не можна було її вітворити, доки не прийшла монахиня-настоятелька з ключами.“

”Вона була незвичайно змішана, коли мене побачила, і дуже на мене нарікала, доки я не показав їй письменного припорушення єпископа, і тоді вона успокоїлася. А все-ж таки не хотіла відчинити колодки, кажучи, що загубила ключ. Я сейчас пізнав, що се її викрут, взяв з її рук цілу куну ключів, скоро відчинив колодку і пхнув двері в зад. Коли я се учинив, смрід, який дістався з сього гробу, так сильно ударив мене, що я мало не задавився ним. Коли по хвилині я троха при звичаївся до того, я увійшов до середини того гробу і побачив Варвару скулену в кутіку.“

”Як загально виглядала та комірка?“

”Та комірка“, — відповів урядник, — ”нагадувала мені більше канал, виходок, з котрого саме що вибрали нечистоту. Стіни були запліснілі, чорні і покриті брудом, а підлога була покрита скорупою бруду і нечистоти.“

”Чи не було жадних меблів в тій вязниці?“

”Ні, пане, не було там найменшого домашнього знаряду. Зовсім було там пусто, лиш в однім куті находилася стерта на порох колишня солома, на середині підлоги лежав збитий таріль, а на нім були дві три картофлі, і надбитий збанок з водою.“

”Як-жеж виглядала Варвара?“

”Як найстрашнійше, пане. Вона була зовсім гола, тіло її не було нічим иншим покрите тільки брудом, а місцями по тілі повиростали купки грубого волосся, і де не де видно було ранн. Вона виглядала зовсім так, як який звір, котрий мав людську подобу. Вона від часу до часу видавала з себе крики та зойки в такий страшний спосіб, що я аж дрожав з жаху.“

”То вона не була при здорових змислах?“

”Я так думаю, що ні. Але на мою гадку, се її страшне положення той її стан спричинило.“

”Чи настоящька говорила що до вас після сього?“

”Ні, пане; не сказала ані слова, аж я сказав їй, щоби післала післанця до судді Суду Поправи і до єпископа, щоби прийшов до монастиря; також я сказав їй, що буду стояти при тій вязниці на варті, доки вони не прийдуть, в тій ціли, щоби ніхто не міг поробити жадних змін.“

”Що сказала вона на се?”

Вона упала на коліна і просила мене, щоб я не робив сього. Однак я не дався упросити і остаточно вона була приневолена сповнити мій розказ.“

РІШЕННЯ КОМІСІЇ,

Єще кількох свідків переслухано; але свідоцтво їх було лише потвердженням того, що попередні свідки зізнали, тому нема потреби се повторяти. Відтак члени комісії відправили всіх свідків і самі удалися на наради над тою справою.

Ніколи не мали люде до полагодження більше неприємної справи. Однак були се мужі, котрих ніщо в світі не могло звернути з правої дороги обовязку і вони стрінули трудне положення з тим рішенням, щоб поступити по правді.

Перед їх нарадою більшість комісії постановила попросити єпископа, щоб він висказав свій погляд на ту справу, над котрою вони мали вести нараду. Так отже він піднісся зі свого місця і сказав:

”Вповажані панове, члени комісії: Передовсім я уважаю за свій обовязок зложити вам всім разом і кожному з осібна щиру подяку признання за вашу гречність від початку сьої сумної і страшної справи.

”Моє положення супроти церкви і всіх її інституцій, відданих під мою опіку є незвичайно делікатне, і в теперішній справі дає мені много журби. Очевидно появилася серед населення пересвідчення, що церковні власти, щоб лише ошадити перед ганьбою нашу святу релігію, будуть старатися закрити цілу справу Варвари Убрик, і з тої причини будуть старатися охоронити винників перед заслуженою караю. Я бажаю тут з того місця і в тій хвилі, направити то блудне пересвідчення. Я рішився не лише не уживати церковної власти, щоб охоронити винників, але противно, як се впрочім ви самі бачите, я стараюся ужити сьої своєї власти і впливу в тім напрямі, щоб ті, що суть виноваті за сей страшний злочин, відповідно зістали покарані.

”Я зробив все, що було в моїй силі, щоби подати світським властям факта і дати в тій справі і єсли ви, панове, підчас своєї наради зажадаєте якої небудь помочи від мене, я учиню се з великою радістю. Єще раз подякувавши вам за вашу грічність, я відійду.“

З тими словами єпископ вийшов з салі, а комісія зачала свою нараду. Не довго взяло їм часу, щоби дійти до заключення, котре слідує:

”Ми урядово і правильно установлені члени комісії в справі монахині Варвари Убрик, заменкалої в Кармелітськім монастири в Кракові, основно переслухавши всіх свідків, в тій справі, рішаємо, як слідує:

”Що згадана Варвара Убрик, через двацять один літ, беззаконно була увязнена в смердячій, підземній норі Кармелітського монастиря, була дуже строго і по варварськи трактована і знущалися над ньою мати Юзефа, монахиня настоятелька того монастиря, і священник Каленські, сповідник того монастиря. Ми також прийшли до переконання, що згадана Варвара Убрик не була божевільна, отже зовсім не було потрібним позбавляти її свободи.

”Ми поручаємо, щоби, коли отець Каленські поповнивши самоубійство, перенісся поза силу закона, його спільничка злочину, гідкої жорстокости, мати Юзефа, зістала примірно покарана на пострах другим, що ніколи винуватий не може уйти заслуженої карн.“

Підписи: — Вільгельм Франські, Й. Трелінгс, Людвик Бреверіч, Й. Гейлігінські, — члени комісії.

ТЕПЕРІШНИЙ СТАН ВАРВАРИ УБРИК.

(Се було писано 1872. року. Варвара Убрик померла 1891. року. Всі часописи європейські і американські много писали про се з нагоди її смерти).

Коли Варвару перенесено з її підземного гробу, де вона перебувала двацять оден літ, то є половину свого життя, вона досить дивно заховувалася. Лікар шпиталя, де її перенесено, при

помочи других знаменитих лікарів взявся до лічення її і не опускав її ні на хвилику, щоби не лише не зробити якої помилки, але також для наукових студій.

Сам начальний лікар шпиталю заявив, що він не відступив би Варвари і за мільон доларів, такий цікавий її стан з наукового боку.

Найперше докладно змивали тіло Варвари губкою, змоченою в чисту воду, в котрій троха соди розпущено. Відтак вона могла собі відпочати годину або дві, підчас того споживала кусник сухого хліба і горнятко потравки з баранини. Після спочинку четверо людей умістило її в теплій паровій купелі і основно усунули грубу скорупу бруду, котрий повбивався в її тіло. Коли се зроблено, подали її буліону, два кусники сухого хліба а потім умістили її на ліжку.

Хотяй комнати де її держано, були значно притемнені, через много днів її мучило світло денне. Остаточно вона призвичаїлася до світла.

Але найбільший клопіт був з тим, що ані не могла стояти просто на ногах, ані не могла лежати на сіннику. Дуже часто вона на силу лягала на голу підлогу. Через много днів також не могла опертися покусі і скидала з себе одіж, яку на ню наложили. Однак з часом позбулася вона всіх тих привичок зовсім добровільно, коли пізнала, що сила її волі перемагає злу привичку.

Також було досить труду відзвичаїти її від зїдання всякої страви, що попала під її око, а коли вже зовсім прийшла до себе, всі дивувалися, що потрапила так много їсти. Всякого рода поживу, тяжку і легку — мясо, дріб, картофлі, кашу, тісточка, хліб, всьо то їла бідна жінка з великим апетитом.

Її природа мусіла бути справді з заліза, бо в місяць після її увільнення вона набрала тіла і не чула жадного болю.

Кожного дня від поправи її стану по нинішний день, ум її позістав чистий і незахмарений і без сумніву поживе вона еще много щасливих літ.

К і н е ц ь.

Кароль Чінікві походив з французької родини канадійських поселенців. Через двацять літ був католицьким священиком, в 50 році життя пізнавши блуди католицької церкви, покинув він католицьку і приступив до Євангельської церкви пресвітерської. За його впливом много тисяч католиків перейшло на євангельську віру.

Ось тут подаємо виїмки з його життя, котре він сам описав в своїм творі "Сорок літ в Христовій церкві."

БЛУДНА РЕВНІСТЬ КАТОЛИЦЬКОГО ПОПА.

Десятого січня 1846. року, зішлись священики в великім числі до поменкання єпископа Борґет в Монреал до яких він так промовив: "Я запросив вас сюди, щоб так міг порадитися разом з вами над вельми важним та не менше сумним предметом.

"Ви всі знаєте про новий замір протестантів знищити віру в нашого народа. З початку на їх хитру і безосновну роботу усі наші земляки дивилися з великим невдоволенням і страхом так, що нам здавалося, що нема чого лякатися тих мізерних апостолів блуду і безрелігійности: та нині, чорна і грозяча хмара знаходиться в кожному серці наших найбільших парохій. Власне тепер я довідався, що більше чим пятьдесят молодих хлопців і дівчат, всі діти наших, католицьких родин, вписалися до протестантських шкіл в Ля Понте Трембле при самих дверях Монреалу. Коли кожного року тих пятьдесят або шістьдесят молодих хлопців і дівчат, затроєних блудами і безбожністю протестантів, повернуть назад до наших вірних та однак неписьменних земляків, які не можуть розсудити, що вони (студенти) розповсюджують отрую сретництва і протестантизму між сотками ба тисячами наших ро-

дин, добрих але так неучених людей. Кожний з тих зіпсованих хлопців і дівчат буде мов іскра огню, який скоро розлетиться по цілій нашій Канаді, а се знищить нашу святу церкву. Не маємо тратити ні хвилини, а треба гасити грозячу нам іскру. Я замірив просити вас о поміч вашого знання, як би найліпшим способом спротивитися першим замірам тих єретиків. Ось задля того я запросив вас зійтись тут днесь.“

Позаяк я працював лиш пару місяців в тій дієцезії (говорить отець Чінікві) я уважав се за свою повинність заставити перше старших священників висказати свої погляди, тому я був тихо, тай прислухувався про що говорили більш чим одну годину. Опісля єпископ до мене так відозвався: Дорогий отче Чінікві, хотяй ви лишень пару місяців були між нами, то однак ви працювали чотири роки в Квібек, другі чотири літа в прекрасній парохії Бюпорт, а також такий самий час в важнійшій парохії в Камораска. Я знаю, що в кожному з тих міст ви сходилися з протестантами, ба я навіть довідався, від єпископа з Квібек, що ви з такою горливістю і успіхом працювали між тими єретиками, що ви навіть переконали дев'ятьдесять і трьох з них так, що вони покинули свої блуди і прилучилися до нашої святої церкви.

”Ми хочемо з ваших досвідів користати. Ми хочемо знати ваш погляд, як би ми могли найліпше спаралізувати старання протестантів, які своїм діавольським способом розповсюджують свої блуди поміж наш любий католицький народ!“ Хотяй се питання дуже здивувало мене, то однак я був задоволений з нього.

Жадними словами не можна описати мого опору, погорди і ненависті, до якої довели мене мої теологічні студії, та природне завзяття, які назбирались в моїм умі против протестантів від перших днів, коли я увійшов до каледж в Ніколет, та аж до тої години двайцятого січня 1850. року.

Хотяй вельми соромлюся того, однак узнаю за свою повинність признатися, що я ненавидів найвисшою ненавистю кожного англійського чоловіка і жінку лиш тому, що вони були протестантами. Таке було моє виховання з молодого віку, таким був вплив мого домашнього і шкільного виховання, що на кожного

протестанта я дивився яко на потвору, уродженого ворога моєї релігії, мого Бога і моїх земляків. Всі книжки, які я читав, усі лекції від учителів в каледж і теологів в семинари, усі прямували до такої цілі. Ті темні, огидні і диявольські виучування зробили на мій молодий ум таке вражіння, що ще і нині я є наповнений грозою і відпором напро́тив моїх учителів як також і сам проти себе, коли лиш про се думаю.

Під впливом такої ненависти я звернув увагу єпископа, що небезпека для нашого краю і нашої святої церкви більша, чим многі думають. Тут я доложив: Се є смертельна борба поміж тими огидними єретиками і нашою святою церквою. Се є завзята борба, та ми кожний оден маємо виступати проти тих силів пекла, коли хочемо спасти наш край від них. Чи через усі собори і усіх теологів наша церков не забороняє нам мати яку небудь спільність з єретиками? Чи не приказує нам наша церков, що ми мусимо поступати з ними так, як поступають з вовком, що переходить поле, щоби пожерти наші ягнята і вівці? Чи-ж наш Закон канонічний не каже нам, що не є гріхом убивати їх (протестантів) коли лиш маємо нагоду? Що-ж я маю сказати про наші повинности взглядом тих мізерних заступників пекла, яких ви ще не знаєте?

Нуж, усі послухайте голосу їх преосвященства, як також і голосу нашої церкви, як би найліпше спасти наш дорогий католицький народ, від пащі тих рикаючих левів. Благаю вас, дозвольте мені іти проповідувати до народу в Понтс Трембле через три або чотири дні. Дайте мені повну власть поступати і боротися моїм власним способом з тими мізерними заступниками пекла, а за помоччу благословенної Діви Марії я зможу дати вам добре справозданнє з моєї роботи проти них. Я сподіюсь, що по яких трьох або чотирьох днях поєдинку з тими навіженими і фанатичними наслідниками Лютра і Кальвіна, не буде нам чого їх лякатися.

Мою коротку передмову усі зібрані з великим оплеском прийняли. Опісля, коли єпископ Борґет ствердив мою ідею, він так до мене промовив: Ідіть отче Чінікві, та лишіться там не лиш три

або чотири дні, але далеко довше, тільки колиб ви винищили тих єретиків. Ми будемо молити Діву Марію, св. Йоана Хрестителя і св. патрона Канади, щоб допомогти вам. Та однак будьте обачні, не ставляйте себе на яку небудь небезпеку, через що ви могли би видати себе до рук закону. Не забувайте, що наше нещастє є, що ми єсьмо побіджений народ, де панує протестантська Англія. Нема що тут очікувати справедливого поступовання і правосуддя від тих єретиків.

Тиждень опісля я був гостем у вікаріо в Ла Понтс Трембле, який на жадання єпископа запросив мене, щоб виголосити зі три проповіді його народови проти протестантів. Через слідуєчі три дні місцева церква була зановнена по береги не лиш людьми з тої парохії, а також сотки людей прийшло з сусідних парохій послухати, що я мав сказати проти тих Шведів, бо так перших французьких протестантів називали в Канаді, здася тому, що перші місіонарі були зі Швеції.

Моя пам'ять і мій ум в чудний спосіб були наповнені всякими видуманими, смішними і діавольськими брехнями, які були надруковані проти усіх реформаторів та проти усіх тих, що прийняли їх реформацію. В усі ті ложні видумки я так щиро вірив, як і св. Євангеліє: і їм також всі римські попи вірять аж до сьої пори. Се все я в проповіді передав людям, з усієї сили виявляючи свою погорду і гнів, яким фанатицька і сліпа горливість могла інспірувати мене. Нині, мої читачі, тяжко повірилиби мені, що я ті історичні ложі тамтим людям сказав неначе правди св. Євангелія.

Приміром, я сказав їм, що протестанти з Франції по вимордованню тисячів а тисячів безборонних священників, монахинь і чесних хліборобів, продали їх провінції англійським протестантам, які мали прийти та покрити цілу Францію кровю і руїнами, колиб добрі, вірні і спокійні французькі католики не були змушені в самообороні мордувати тих кровавих і зрадливих протестантів в св. Вартоломейську ніч.

(Тут для ліпшого пояснення треба зазначити, що 24. серпня 1572. року, католики у Франції в так звану ніч св. Вартоломея, вимордували велике множество безборонних євангельських мужів,

жінок і немовлят. Від вечера аж до рана вільно було кожному мордувати і на всякий спосіб нищити протестантів. Позаяк багато тисячів Євангеликів унало жертвою вірних римських ісповідників у ту кроваву ніч, то се був злочин перед тим нечуваний, а хитрі католики і тут постаралися о своє ложне оправдання і пустили Єзуїтами умисно придуману поголоску, що ніби то протестанти перше зачали мордувати католиків, але католики за помоччю святих побороли їх).

Нехай бо протестанти з Канади і цілий світ знає, що се є одна з римсько-історичних брехонь і нечестивих єзуїтських видумок, а сю лож більшість католиків приймає яко правди св. Євангелія.

Подивіться на мізерних єретиків, сказав я до народу, як покійно, милосердно вони нині виглядають. Їх голос, се немов голос голуба в їх поступованню, коли вони відвідують вас з зіпсованою Біблією під пахою; вони мов покійні баранки виглядають, та дозвольте їм числом збільшитися, то і тут вони будуть робити, що колись робили у Франції, в Англії і Голандії. Де вони будуть досить сильні, то напевно обернуть ваші дома і ваші храми в попіл а вас самих будуть мордувати, коли добровільно не схочете полишити їм ваші прегарні ріллі.“

Напевно що сам діявол заволодів мною, коли я проголошував ті страшні єзуїтські брехні, в які я сам іноді вірив щиро. Нехай знають усі протестанти, що сі стрічки читають що така є історія, яку єзуїти і більша часть римо-католицьких істориків подає. Яке-ж могло бути почуття у моїх бідних земляків, коли через три дні їх священник, в якого мали велике довіре, такі страшні історичні брехні їм з горючою горливістю подавав?

Чи маю знова сказати? Так! В дійсности, сам сатана узяв верх над моїм серцем. Я дихав тільки самою ненавистю, пімстою і смертоносною ідеєю проти тих безоружних, спокійних проповідників Євангелія.

Моя надія була, що я їм так розігрію землю під їх ногами, в тій парохії та і по цілій Канаді, що вони не будуть могли довше в нашій землі лишитися. Послідню мою промову третього дня

я ледви, що йно закінчив, аж тут нараз я побачив яких п'ять або іність покірних та посвячених проповідників Євангелія, чи то може кольпортерів, які терпеливо і бодро навідували усі мої збори. Вони сміло зі св. Письмом в руках ішли до мене, щоб так зі мною вести дискусію перед усіми людьми, сподіваючись побідити мене Словом Божим.

Я вельми зрадів, коли почув, що визивають мене на відкриту розмову; се була сіть, до якої, я без сумніву вірив, вони самі упадуть. Та місто прийняти їх пропозицію, я обернувся до народу, який що йно вийшов з церкви, і так сказав: "Чи-ж ви бачите тих мізерних єретиків, які прийшли викликати і понизити мене і вас, у самих дверей вашого храму? Чому-ж ви самі не даєте їм таке поучення якого вони ніколиб не забули?"

Найтемніша гадка з цілого мого життя яка в ту хвилю прийшла просто з самого некла до мого серця. Не люблю мені се визнати, але мушу, бо і самі шляхотні читачі порозуміють, що мій замір був, щоб їх так безмілосердно поранити, щоб на місці по-вмпрали, або колиб утекли, то аби вже більше ніколи не відважились назад вернутися. Мій страшний і нелюдський замір народ так добре поняв, що коли я ті слова висказав, то вже якні сорок або п'ятьдесят парубків мов розюшені тигри кинулися на тих безоружних людей і в сей час безмілосердно їх катували. В одній хвилі їх одежу на кавалки пірвали а їх поранене і покровавлене тіло в снігу качали, який був на дві або три стопи глибокий. В короткості сніг став червоний від їх крові. Одним словом, я бувби застановив той страшний чин, але, на жаль, я тоді ще був вірний римський піп! Кров тих єретиків було щось над міру угоджаюче мені! Я казав сам до себе: "Напевно, що коли їх не убють, то утечуть і вже більше ніколи не вернуться. Се є цілком можливе, що булиби їх убили, коли би Господь Євангелія не був прийшов на поміч своїм геройським послам."

Шляхотний римо-католик, Француз, канадійський фармер (рільник), діткнутий милосердем на погляд того страшного позорища, яке було перед його очима, закричав: "Се є сором, так безмілосердно бити безборонних людей — не можу на се дивитися!"

Скоро як блискавка скинув з себе сурдут на сніг, ударив найблизшого рукою так сильно, що той обіллятий кровю покотивсь по снігу. Скорше ніж би я міг сказати, він приложив свою страшну руку до посів яких шістьох лютих і глибоко номіляючихся римо-католицьких земляків. Хтож не буде разом зі мною славити Бога, коли скажу, що його героїчне поведення похвалила більша часть людей? Поранені і окровавлені, та однак геройські слуги Христові лишені на волі, позбирали свою подерту одіж і утікали, як лиш могли до своїх помешкань.

Опісля, упали на коліна (як я десять літ пізнійше сам довідався з їх власних уст,) і двигли руки до престолу милосердя, і заголосили до дорогого Спасителя так своєю кровю, як також устами: "Дорогий Спасителю, Ти бачиш наше змордоване тіло і кров заливачу рани, Ти також знаєш того, що спричинив се наше терпіння. Ми благаємо Тебе, подивись на нього з Твоєї милости. Покажи йому його облудну дорогу. Дай йому дійти снасаючого світла Твоєї Євангелії, щоб він міг пізнати і полюбити Тебе яко свого одного Спасителя; переміни той степовий камінь в дитину Авраамову. Допоможи йому з милости зобачити ті погубляючі кайдани, якими він є прив'язаний до ніг римських ідолів, щоб він міг разом з нами призивати бідних, канадійських земляків, щоб вони прийняли Тебе за свою єдину надію і Спасителя, тепер і на віки."

Та нехай Господь звеличиться, молитва бо тих героїських мучеників була вислухана перед Престолом Милосердя.

Я ніколи не сумніваюся в моїм умі, що моє відродження я повинен завдячувати щирій молитві тих шістьох покірних, але пречудних християн, яких так безмилосердно поранили за мою понуку в січні 1850., р., при дверях церкви в Трембле.

Ту ніч, коли я допустився того кримінального чину, я перебував в помешканню Лонгвіла, де я був замикав тоді, щоб так побути з моїм любим приятелем, отцем Брасард. Се була безсонна ніч для мене. Ледви що положився до ліжка, а голос далеко страшнійший як голос грому відізвався в моїй душі: Чи не соромився за свій чин того дня? Се є лишень диво, що ті безборонні

люди не були поубивані, та однак кров, яку вони проляли, та рани, які одержали, кличуть на тебе пiмсту від Бога. Щоб утишити той страшний голос, та оправдатись сам перед собою, я вставав яких чотири рази з ліжка, щоб читати теологічні книги моєї церкви, та переконатися, що вона говорить про право римо-католиків в переслідуванні протестантів.

Я читав св. Томи Аквіни в томі 4. на сторiнi 99., що ми повинні не лиш не терпіти а також маємо видавати єретиків світському судови, щоб винищив їх. Читаючи таких теологів, які суть найвище узнані нашою церквою, які також одноголосно упевняли мене, що єретики не мають жадного права жити. Тоді я на хвилину потішав себе, що я не зробив жадного гріха побивши людей, яких я мав повне право навіть поубивати.

Тепер по перший раз я почув якийсь новий непокоючий голос в моїй душі, який невимовною тугою наповнив мене від того дня, аж до дня мого відродження. Він безустанно говорив мені: "Чи ти не бачиш, що в твоїй римській церкві ти не наслідуєш Слово Боже, а лиш ложні установи людські?" Тепер по перший раз в моїм житті з великим натиском прийшла мені гадка, аби я покинув римську церкву. Та мені без сумніву здавалося, що усі невольні сили злучилися для моєї загуби. Я упав на коліна і благав Бога, щоб утишив той голос (в моїм серці), який нищив мою віру. З глибини мого серця я запрягався, що я буду жити і умирати в римській церкві, поза котрою (я щиро вірив) нема жадного спасення.

Та, щоби я ще більше себе упевнив, що я зробив покаравши тих єретиків, та що і моя свята церква добре робить, коли учить нас ненавидіти, знущатися, ба навіть і убивати їх, я взяв свою Біблію в надії, що і там знайду якийсь стих, яким можна би доказати, що і Слово Боже так учить. Та як би описати моє зворушення і занепокоєння, коли я отворив Євангеліє і мої очі спочили на словах св. Луки, голова девята. "І сталось як сповнились дні взяття Його в гору, утвердив лице своє йти в Єрусалим і післяв посланці перед лицем своїм; і пішовши вони, увійшли в село Самарянське, щоб приготувити Йому. І не прийнято Його бо

лице його було грядуще в Єрусалим. Бачивши-ж ученики його Яков та Іоан, казали: Господи, хочеш скажемо, щоб огонь зійшов з неба та й пожер їх як Ілля зробив? Він же обернувшись, докорив їм, і рече: Не знаєте, якого ви духа, Сми бо чоловічий не прийшов душі людські погубляти, а спасати.“ Ледви, що я дочитав те останнє речення, якийсь грімкий голос доторкнувся ушній моєї душі, кажучи: Чи ще не бачиш, що ви у римській церкві не наслідуете Слово Боже, а радше ложні людські традиції? Звідки дістав папа і теологи право карати, бити, увязнювати і убивати єретиків, коли Христос учить цілком противно?

Що-ж я на те міг відповісти моїй занепокоєній совісті, чуючи такий страшний докір з уст самого Спасителя? Я унаві мов оморочений і більше як коли небудь змішаний.

Коли другого дня я сидів при сніданню, отець Брасард сказав до мене: ”Ваші очі суть опухлі, мовби ви цілу ніч плакали... Що-ж се має значити?“ Ви не помиляєтесь, коли думаєте, що я плакав останньої ночі, я відповів. Я властиво, що йно перейшов найстрашніші хвили в моєму життю. Те страшне поступовання з тими безборонними людьми прийшло мені на гадку, совість мучила мене цілу ніч, так що я є тягарем сам про себе. Щоби утишити мою винувату совість, я кілька разів вставав і читав наших найповажніших теологів. То розумієся, що вони усі одногласно упевняють мене, що єретики не заслугоують на життя, що не заслугоують на почесність, яка нам належиться, що обовязком церкви віддавати їх світському заковови, щоби він знищив їх, що навіть є заборонено говорити з ними, робити з ними або потішати їх, в яким небудь положенню.

В нашій книжці закон канонічний я знова читав, що не лишень не є гріхом убити протестанта, але навіть таке святе діло забезпечує убійцю, що усі гріхи прощаються йому. Ба ще більше я там довідався, що коли католик убіє протестанта, то він ніяк не поповнив мордерства. Та се все ніяк не утишило голосу моєї совісті.

Та на мого невимовне змішання мої очі оперлися на 9. голові св. Луки, де наш Спаситель просто противиться науці і поступо-

ванню нашої церкви; а до того ще і якийсь страшний голос знищив весь мій фундамент, безустанно кричучи в мої уха: "Чи ти не бачиш, що ви в римській церкві не наслідуйте Слово Боже а лиш ложні установи людські?"

Щож міг я відповісти, коли і совість мені говорить, що се є правда, ба дуже смутна правда! Як би я міг представити вам моє нещастє і мою тривогу, коли воно здася мені, мов би сам Господь і зо всіми своїми ангелами викликавав до мене: "Вийди з римської церкви, якої руки суть забруджені кровю десять мільонів людей, яких вона помордувала, щоб так розтягнути своє панованне над зневоленням, сліпим і гинучим світом".

На ці слова о. Брасард відповів мені: "Мій дорогий Чінікві, в надії, ба бувши упевнений, що ви не зрадите мене, я мушу сказати вам, що не мало річей є в нашій убогій римській церкві, в які я не можу вірити, бо вони здаються мені, що не лиш противляться науці св. Письма а також і нашому простому розумови. Право, яке наша церков присвоєє собі, що може світському судуви приказувати вішати, палити, мучити і убивати єретиків, те право ніяк не могло вийти від Христа. Я всегда сьєм жалем переповнений, коли тільки читаю ті кроваві сторони в історії нашої церкви, яка оповідає нам, як вона наповняла в'язниці не лишень тисячами а радше мільонами шляхотних мушци, і жінок, де вони або з голоду гинули, або брано їх на муки, які навіть і найдикшого чоловіка жалем і милосердем наповнялиби. Се є факт що наша церков помордувала мільони протестантів, тому, що вони не могли декотрим наукам нашої церкви вірити, які вони, по правді, або не по правді (се лишень Бог знає), уважали за противні Слову Божому. Після мого погляду і моєї совісти, се є така чорна пляма на обличчю нашої церкви, що усі води наших рік і бездонного моря не можуть її змити."

"Я вам скажу, о. Чінікві, що я далеко від того, аби удобряв наш вчорашній чин. Коли ви минушого дня оповідали мені, як через ваше побудження потовкли тих чесних, відважних (хотяй помняючихся) протестантів, я сейчас в глибині моєї душі осудив ваш немилосердний чин."

”Продовжайте ширити ваш пречудний погляд, о тверезости, але протестантів лишіть в спокою. Навертайте їх коли можете, доказами зі Слова Божого, та однак позбавтеся на всегда тої гадки, що ми, римо-католики, маємо яке небудь право, знущатись над ними і проливати їх кров, тому, що вони не можуть бачити річей так, як ми їх бачимо.“

Коли о. Брасард висказав ті послідні слова, то голос мого поважаного приятеля трясся і сльози в його очах станули, та не змігши свого зворушення укрити, він з поспіхом лишив стіл і забрався до свого покою.

Сей приятельський докір знайшов такий відгомін в моїй за-непокоєній совісті, що я лишився без слова а опісля і я забрався до своєї комнати. Зіставляючи стіл, я знова почув обвиняючі слова в моїй душі: ”Чи ти не бачиш, що в вашій римській церкві ви не наслідуйте Слово Боже, але ложні перекази людські?“

ПРОМОВА І ЗАВОРУШЕННЄ.

В зимі 1873. року, всі священники в місті Монтреал, Квібек, Канада, дістали припорученне від єпископа, щоби одної і тої самої неділі, кожний в своїй проповіді доказав уступ з катехизму а іменно, що Марія, мати Бога, є найкріпшою заступницею людей в небі; тому ми повинні звертатися до ньої з молитвами, если бажаємо, щоби наші просьби сповнилися.“

В найблизший четвер горожани Монтреалу могли читати з п'ятьдесять великих плякатів, розліплених на найвиднійших місцях міста, таке: ”Марія не може бути Матерею Бога: Бог не має Матери. До Ісуса а не до Марії єдино ми повинні звертатися з нашими молитвами, если бажаємо одержати благословеньства, котрих ми потребуємо. Ту правду докаже в найблизшу неділю вечером в французькій, протестантській церкві при вулиці Крейг, отець Чінікві.“

Коли того вечера я йшов до церкви, задержав мене на вулиці старший урядник поліції і сказав: ”Отче Чінікві, прошу вас, змініть тему вашої проповіді нинішнього вечера. Французи Канадійці не можуть позволити вам говорити проти ”Пресвятої Диви

Марії. “Нинішньої ночі буде велике заворушення, щоби заглушити вас, а ваше життя є в великім небезпеченстві.”

Я відповів йому: Я не скажу ані слова проти Пресвятої Діви Марії в моїй проповіді. Я лише мушу збити і запротестувати проти страшного богохульства, яка є в вашім катехизмі, що Марія є мати Бога, і є найбільша заступничка чоловіка на небі. Если буде яке нове заворушення, щоби моє життя відобрати, то Господь знов охоронить мене. Моє уповання на Нього. Нехай поліція в Мон-треалі сповнить свій обов'язок, а я сповню свій обов'язок.

Коли я прийшов до церкви, була вона напаківана людьми по самі береги. Після своїх спосібностей я запротестував проти безбожної науки Риму про владу Марії на небі, і проти імені її, яко матери Бога.

Опісля я прочитав їм історію про “Доброго пастиря і заблукану вівцю”: “Тоді сказав до них Ісус приєздить сю, глаголючи: Которий чоловік з вас, мавши сотню овець, та згубивши одну з них, не залишить дев'яност і дев'ять у степу, та не піде за загубленою, доки знайде її? А знайшовши, положить на плечі собі, радіючи. І, прийшовши до дому, скликає друзів та сусід кажучи їм: Радуйтеся зо мною, бо я знайшов овечку мою загублену.” — Лука 15.

Опісля я так сказав в скороченню: зважмо кожне з тих слів Ісуса і застановімся над ними при помочи Його ласки.

Добрий пастир почислив свої вівці; і ах! на нещасте одної не стає до рахунку; одна з них проч відійшла і стратилася в дорозі. Се відкриття є тернем острим, що прошиває його серце. Він вже не може знайти відпочинку; він неспокійний і зажурений; і він лишає там своїх дев'яност і дев'ять овець, котрі він так дуже любить, здається, він вже більше не думає про них, він лиш думає про ту вівцю, що затратилася. Він біжить за нею, він перешукує кожне місце без огляду на труд; і не занедбує нічого, що могло би завести його на слід його дорогої вівці.

Він змучений і вичерпаний шуканням, однак жадна перешкода не здержить його, не відбере йому відваги. Він так любить свою дорогу вівцю, що про ніщо инше не думає. Він від-

важно шукає її, доки в кінці не знайде. В кінці він бачить її, але в яким стані! На пів мертва з утрудження, покалічена тернем, нєги попідбивані каміннем, вона не годна і кроку поступити далше. І щож робить добрий пастир на вид провинившоїся, все-ж таки однак дорогої вівці? Чи робить її докори? Чи може батогом підганяє її до ходу, щоби повернула до стада?

Ні, ні, добрий пастир і думки про гнів не має; ані одного прикрого слова до ньої не промовив. Її провинна ані троха не зменшила його любови до ньої. Та провинившася вівця много учинила, щоби засмутити та затрівожити серце доброго пастиря; але його серце, хоч зломане болем, позістало повне любови і терпливости.

Він противно сказав би, що блуди і нещастя бідної вівці лише збільшили любов доброго пастиря до ньої. Він добре бачить, що вона за много змучена, аби могла йти і повернути до стада. І що-ж він робить? Він нахилився над ньою, бере її в свої рамена і притискає її до свого серця.

Опісля кладе її собі на плечі, і гляньте, похилений під дорогим тягаром, назад несе свою бідну, заблукану вівцю до стада! Але то єще не все. Радість доброго пастиря така велика, його щастє таке правдиве, що він не годен довше заховати його для себе. Він викликає і кличе приятелів, він бажає поділити свою радість з цілим світом. Він не лишить нікого на боці. "Радуйтеся!" каже він, до всіх, "бо моя вівця, котра затратилася, знайшлася."

Гляньте на доброго Пастиря з Євангелія !Гляньте на Нього, як сам себе представляє — Снаситель світа, котрого благословенне ім'я пригинає коліна всіх, що суть в небі, на землі і під землею.

Добрий Пастир — рознятий Ісус — котрого Євангеліє ми проповідуємо, є ласка Божя, безмежна і відвічна, утілеснена в особі Спасителя. Спаситель з Євангелія не гнівається, не падає гнівом до свого стада, хочай би воно зійшло і на бездорожжє. Він любить їх такою великою любовю, такою правдивою, що ніколи в світі ні святі, ні ангели, ні Діва не годні такою любовію любити.

Пастир — Ісус з Євангелія — ніколи не знайшов поміж своїми приятелями нікого, хто би любив Його дорогі вівці, як Він сам їх любить. Він ніколи не позволив, ані на землі, ані на небі, щоби хто станув поміж ним а Його вівцями, щоби вплинути на Його любов до них.

Наука римської католицької церкви, котра нам каже, що серце Доброго Пастиря так остигло і так погнівалося на Його блудних овець, що Він готов забути про них і відкинути їх, если би не Діва Марія або хтось зі святих не пригадав Йому, що Він перетерпів задля людей, та наука є така глупа і така злобна, що тяжко зрозуміти, як може так много, і то розумних людей, в таку нісенітницю вірити.

Бо чому ж Діва Марія мала би більше займатися спасенням грішників, як сам Ісус Христос? Чому ж мало би серце Марії в небі бути більше милосердне до нещасних грішників, як серце Ісуса? Чому ж мало би ухо Марії скорше чути молитви наші, як ухо Спасителя? Ми ніколи не зможемо знайти відповідь на ці питання в обсягу закону людського розуму.

Ми ніколи не зможемо знайти в Св. Письмі ні одного слова, на котрім би та наука могла опертися. Се є образа святих в небі, як також се є образою самого Ісуса Христа вірити і говорити разом з католицькою церквою, що спасення наше залежить виключно від любови і ласки нашого Спасителя, але що та любов і та ласка Ісуса Христа є приспана і зменшена через наші гріхи, отже треба її розбудити і розігріти за впливом більше діяльної і живійшої ласки святих.

Щоби се безбожне нечитання святих зробити пригідним для людей і щоби наклонити грішників, аби своє уповання зложити на Пресвяту Діву Марію, католицька церква запевняє нас, що під впливом наших гріхів любов і співчуття Ісуса Христа до нас остигає. Однак церква католицька не каже нам, як то є, що серця Діви Марії і святих не остигають під впливом наших гріхів, хочай вони, як католики учать, знають все, що ми робимо.

Если, як воно напевно є, святі в небі єуть злучені в волі і почуваннях з Богом, то те, що не подобається Богови, також по-

винно не подобатися Його святим; що смутить і охолоджує серце Ісуса Христа, повинно також смутити і охолоджувати серця святих (якщо припустимо, що це є правда, що католицька церква учить, а іменно, що всі святі знають добре все, що діється тут на землі). Ну, а в кінці, коли Ісус на небі запалає гнівом, як папа римський о тім нас переконує, то святі а передовсім Пречиста Діва, повинні прийняти і одобрити той гнів Його, а не противитися і старатися Його переробити і людей перед заслуженою карою Христа, боронити.

Дивіться, до чого довела католицька церква; покинула Слово Боже, одного певного провідника людей, а пішла за байками і переданням людським. Вона забула, що Ісус є нашим посередником і заступником в небі; не лише заступником святих, але грішників; католицька церква забула, що вистарчить одного заступника, Ісуса Христа, і більше заступників не треба; церква католицька забула, що тисячі а тисячі разів сказав Ісус до грішників: "Ходіть до мене, а будете спасені." А ніколи не сказав Він: "Ходіть до моєї матери, або до якого там святого а будете спасені". Церква католицька забула, що ім'я Ісуса є одиноким ім'ям, котре ми можемо покликати для нашого спасення. Вона забула, що святий Павло, або радше, Дух Святий, сказав устами св. Павла: "Не маємо бо архиерея, що не міг би боліти серцем у немощах наших, а такого, що дізнав усякої спокуси по подобию окрім гріха. Приступаємо ж з одвагою до престолу благодати, щоб прийняти милість і знайти благодать в часі потреби. (До Єв. 4:15,16)".

Церква католицька забула також, що Ісус завжди був добрий і милосердний, але віруючи і проповідуючи людям, котрих вона ошукала, що Ісус Христос часто попадав в гнів над грішниками і бачучи, що грішники потребують Спасителя, що завжди є добрий і завжди милосердний, Спасителя, одним словом, що завжди є готовий прийняти тих, що прийшли до Нього, церква католицька була отже приневолена видумати і знайти другого Спасителя побіч Ісуса, котрий як вона каже, є завжди гнівний.

Так отже творить вона других спасителів в небі; вона шукає других приятелів, других посередників, других заступників, ко-

трим в святотатський спосіб приписує всяку доброту, співчуття і ласку, відмавляючи того всього правдивому Спасителеви.

Однак ми маємо надію, що наші браття, котрі суть в католицькій церкві, скоро зрозуміють, що церков пани зводить їх з правої дороги і ошукує. Бо не Марія, але Ісус є "вратами небесним, надією грішників і спасенням світа."

Всі зібрані в церкві, а більша їх половина були самі католики, вислухали уважно моїх слів.

Я мав надію, що грозяча буря проминула, і що не буде жадного заворушення. Однак я знов дуже гірко завівся.

Коли я скінчив свою бесіду, я почув неначе би земля під ногами затряслася. Я побачив, що велика товпа розюшеного народу гнала в напрямі до церкви.

Воздух був переповнений криками: "Убий його! Убий його!" І цілий град великого каміння ударив в вікна церкви, побив всі шиби і упав на зібраних в церкві і на мене.

На початку моєї промови я перестеріг людей, що можуть бути заворушення на дворі і крики, що можуть кидати каміння на мене, і тому переполох в церкві не був такий, як можна було сподіватися. Я сказав до людей: "Будьте спокійні, ті ворохобники на дворі лише мене хочуть бити або навіть вбити, если зможуть. Ви не потребуєте нічого боятися. Вони вам нічого не зроблять, як будете виходити з церкви; ідіть спокійно і без боязни як мужчинам і жінкам пристало. Уповайте на опіку Божу, в котру, я думаю, ви всі вірите. Без сумніву за дверима ви знайдете кількох відважних полісменів, котрі вас охоронять."

Але коли каміння падало на нас так густо як град підчас бурі, не треба казати, що кожний пхався до дверей як міг найскорше.

В короткім часі я знайшовся майже сам в церкві з начальником поліції.

"Бачите, отче Чінікві, вам треба було послухати моєї ради і або змінити предмет своєї промови, або зовсім того вечора не говорити. Я не закриваю сього перед вами, що життя ваше є в великім небезпеченьстві. Погляньте на двір, а побачите, що там

є більше як тисячу розлючених людей, котрих одним бажанням є вбити вас. Не виходіть з церкви, бо я маю лиш дваїцять полісменів з собою для вашої оборони. Позістаньте в церкві через цілу ніч, а даю вам слово чести, що нічого злого вам не станеся, я маю добре вправлених людей і при їх помочи я можу відогнати цілу товпу народа, если би ихался до церкви; однак мої люде не в силі оборонити вас, если би ви вийшли з церкви; їх переможе товпа кровожадних людей, котрих бачите там на вулиці.“

Я сказав на се: ”Я бачу, що ви забуваєте, що Бог є моїм спікуном. Він є сильнійший як всі ті розбішені люде. Він вже вибавив мене з великих небезпеченьств. Він не опустить мене і своєї ночі.“

”Милосердний Бог подав мені плян, котрий я маю надію, вибавить мене і уокорить чигаючих на моє життє понів. Бо я знаю — ті бідні темні люде зістали післані попами.“

”Я не можу згодитися на се, щоби перебути ніч ту в церкві; хотяй я не знаю, де буду міг спати. Бачите, я є цілком перебрааний. Я перемінив свою шапку і своє футро з приятелем, щоби тим лекше виконати свій плян. Ціла товпа ворохобників є поза вашими дваїцятьма полісменами, напруги церкви на середині вулиці. Моїм заміром є вийти з церкви і іти прямо до них. Вони всі думають, що я вийду бічними дверми, і що буду триматися як можна найдалше від них. Если я пійду прямо до них, ніхто з них не буде підозрівав, що то я отець Чінікві. Вони всі думають, що я є за мудрий, або занадто трусливий, щоби кидатися прямо в пащу льва. Ви ідіть за мною на яких десять до пятаїцять кроків, щоби мене оборонити, еслиби було яке небезпеченьство, хотяй я жадного не сподіюся. Я перейду через товпу ворохобників, розіпхаю їх раменами і силою уторую собі дорогу.“

Начальник поліції з усміхом поглянув на мене і сказав: ”З вас би був добрий генерал. Я бачу, що ваш плян є добрий і відважний, спробуймо.“

Я не сказав більше ані слова, лиш горячо помолився до Спасителя, і скорим ходом вийшов з церкви. Перед мною стояла товпа розбішеного народа, кричала мов дикі звірі, проклони заповняли

роздух, над їх головами уносилися патики. Один питає другого: "Де він є? Де він є?"

Перший чоловік, якого я стрітив, се був великан, а кляв страшно єретика Чінікві.

Я вхопив його за рамя, потряс ним, пхнув його в бік і сказав: "Що ви тут дурні робите? Розступіться, дайте людям перейти. Яке ви маєте право спиняти рух на вулиці? Що то є з вами всіма?"

Він відповів, тяжко закривши: "Ми тут чекаємо на того страшного єретика, Чінікві. Я хочу розляти його мозок тим костуром. Але він трус десь в церкві сховався під лавку."

"Чінікві! Чінікві!" я сказав, "я бачив, як він перебранний виходив з церкви. Він з вас всіх смієся. Ліпше лишіть його самого тай ідіть до дому." Так я силою зробив собі дорогу через товпу, вкінці добився до перевозчика, сів на візок, тай поїхав до свого знаомого проповідника, Монро Гібсон. Перевозчик за десять хвиль задержався перед хатою мого приятеля і там у нього я перебув одну з найспокійніших ночей в моім життю.

МОЄ НАВЕРНЕННЯ.

Через двацять п'ять літ позіставав я в католицькій церкві яко оден з найбільше прив'язаних до ньої священників.

Через весь той час я совісно вірив, що католицька церква є єдина церква Христова, і я старався зі всіх моїх сил ширити власть моєї церкви в Америці і на других континентах.

Але коли я був в тій церкві, я мусів вірити і проповідувати зі всіма другими священниками, що по за католицькою церквою нема спасення; а серце моє було дуже засумоване, коли я поглянув на протестантів, бо я вірив, що всі вони єуть засуджені на загладу і по смерті пійдуть до пекла.

Я уважав се за мій обов'язок навертати як найбільше протестантів і притягати їх під папську власть. Мені здавалося, що найлегшею дорогою навертати протестантів на католицьку віру, є пізнати як найдокладніше святе Письмо, відтак визвати на публичну диспуту протестантських проповідників і доказати їм, що

вони не знають святого Письмо, що вони суть ошуканьчими і невченими людьми, що люде не повинні звертати уваги на їх науки, але повинні слухати католицьких священиків і прийняти їх науку.

З тою думкою в голові я взявся учитися святого Письма більше, як католицькі священики звичайно се роблять.

Богато разів я перебув не лише цілий день, але і ніч на науці своєї святої книги, а то в тій цілі, щоби показати протестантам, що вони були ошукані своїми проповідниками і що їх обов'язком було приступити до католицької церкви, если хотіли бути спасеними.

Я мав велику любов і повагу для святого Письма. Я ніколи не отворив тої святої книги без горячої молитви до Бога, щоби Він був моїм провідником в науці Його Святого Слова, щоби я під впливом тої науки ставався з кожним днем ліпшим, вірнішим і святійшим священиком католицької церкви.

Але дивно се сказати, коли тільки я читав святе Письмо, якийсь тайний та чудний голос в глибині моєї душі безспокоїв мою віру і говорив мені: "Чи ти не бачиш, що в католицькій церкві ти не слідуєш за Словом Божим — але ти слідуєш і учиш брехливих передань людських?"

Той тайний голос говорив мені: "Чи ти не встидаєшся покликувати тільки імен святих і ангелів, коли твоє Євангеліє каже тобі ясно, що лиш одно є ім'я, котре треба покликати для спасення?"

"Чи ти не встидаєшся молитися зі свого молитвослова, що Діва Марія є "єдина надія грішників, коли Євангеліє каже тобі, що "Ісус є єдина надія — одинокий Спаситель світа?"

"Встид на тебе", казав голос, "говорити про чистилище, про котре і слова нема сказано в Євангелію!"

"Чи ти не читаєш", казав голос, "що лиш через кров Ісуса душі людські можуть бути очищені?"

"Вийди! опусти ту церков, де ти проповідуєш науки зовсім противні науці святого Євангелія!"

Ті голоси були без сумніву голосами Бога. Але я мусів уважати се за голос чорта, бо папа римський казав мені, що то був голос чорта.

”Коли я читав теологічні книжки, написані св. Лігурою, св. Томою і другими теологами, я мусів вірити, що католицька церков дістала право від Христа палити, кидати до вязниці, і вбивати єретиків і протестантів, коли лише мала силу се виконати. Але моє Євангеліє говорило мені грімким голосом, що се була наука чорта, противна Євангелію. Христос бо зганив своїх учеників, коли вони хотіли спровадити вогонь з неба, щоби покарати тих, що не хотіли прийняти Христа до свого міста.

Так отже душа моя була много разів у великих клопотах. Я чув ті два голоси, і щоби приподобатися папі і позістатися в католицькій церкві, я всегда мусів брати голос Божий за голос чорта, а рівночасно брати голос чорта за голос Божий.

І так через двацять п'ять літ мій Бог своєю милосердною рукою старався вивести мене з своєї блудної церкви. Але щоби оказатися послухним папі, я мусів опиратися, я мусів противитися мійому Богови.

Але по довгій борбі мій Бог показався сильніший — і надійшов благословлений день, коли мій милосердний Спаситель мав прийти до мене яко побідник зі своєю могутньою силою.

Того благословенного дня я був сам в моїй комнаті і читав Біблію, коли голос Бога промовив до мене з такою силою, що я вже не міг завагатися.

”Вийди! Опустити католицьку церков!” сказав грімкий голос, ”ти не можеш бути спасений в тій церкві, де ти сам робиш собі Бога з тіста кожного ранка! Жаден чоловік не може робити собі Бога власними руками. Чи апостол Павло не казав до Атенян, що Бога не можна зробити ані з золота, ані зі срібла, ані з мarmору? Так само не можна зробити Бога з кусника тіста. Вийди! Опустити католицьку церков!”

Я упав на коліна, горячі слези зливали мої лиця, і я зойкав до мійого Бога. ”О, Боже мій, єсли католицька церков не є Твоя церквою, то деж є Твоя церков? Де я маю пійти, щоби осягнути

спасення? Чи се можливе, о, мій Боже, щоби католицька церква, така могутча, така стара, церква тільки могутчих народів, церква моїх батьків і дідів, церква мого рідного краю, церква що для мене була така добра, церква, що так високо стоїть в очах других людей, чи се можливе, щоб вона не була Твою, о Боже, церквою?“

”Я молю Тебе, о мій Боже, зішли більше лучів твого світла на мене, щоби я пізнав, де Твоя церква, і щоби я прийняв її!“

Більше як годину я молився даром о світло.

Замість світла, Господь Бог сповирав мою дряхлу душу в найтемніші хмари.

Але більше як по годині моїх найгорячіших молитв, я почув, що Бог вислухав мої покірні просяби.

Нагло перед очима моєї душі стало щось чужого, але чудово блестячого.

Се було світло! А в самій середині того світла я побачив Спасителя свого, розп'ятого на хресті.

О, я не міг помилитися! Се був мій улюблений Спаситель! Терновий вінець був на Його окровавленім чолі — Його руки були прибиті цвяхами до хреста — і Його тіло було покрите кровавими ранами!

І він приходить до мене! А коли вже був близько мене, я почув Його солодкі слова, що говорили мені:

”Мій дорогий приятелю, я почув твої зойки, я бачив твої слези, я прийшов, щоби принести тобі Вічне Життя в дарунку.“

”Мій Отець так дуже полюбив тебе, що Він послав мене свого вічного Сина, Ісуса, щоби спасти тебе через свою смерть на хресті.“

”На тім хресті твій довг, що ти винен справедливості Мого вічного Отця, я сплатив вповні.“

”На тім хресті я просив і одержав прощення. На тім хресті я купив для тебе вічне життя, котре тепер приношу тобі як дарунок Моєї вічної любови! Споглянь до гори і дивися на вінець слави, який я приніс для тебе.“

І коли мій дорогий Спаситель говорив до мене ті чудові слова, Він дав мені ласку, що я зрозумів їх так, як лише чоловік зрозуміти може.

Я споглянув до гори і побачив те, що, я думаю, кожний з вас, дорогі читачі, побачити може, если спогляне очами своєї душі. Бо вінець не був лише для мене, але і для кожного з вас.

Так, я споглянув до гори і побачив очами своєї душі вінець! Але що за дорогоцінний, що за прегарний вінець!

А на тім вінці я побачив моє ім'я, написане кров'ю Агнця!

І мій любий Спаситель говорив мені: "Я даю тобі сей вінець, яко дарунок моєї любови — бери його. — Одного я лише від тебе хочу, твоєї віри, покаюння і любови!"

Мій Спаситель сказав знова: "Споглянь до гори!"

Я знова споглянув до гори і побачив то, що кожний з вас побачить, если очами своєї душі спогляне на Спасителя. Я побачив престол! І що за славний престол! Ні! Ніколи жаден цар, ані король смертний не сидів на такім славнім престолі!

І моє ім'я було виписане на тім престолі кров'ю Агнця! А мій добрий Спаситель говорив мені:

"Я даю тобі той престол, яко дарунок моєї любови. Я проливав свою кров до послідні краплі. Я помер найстрашнішою смертю, щоби купити той престол — — возьми його."

"Одної лише річи хочу від тебе, аби ти вірив в мою любов, — кайся і люби мене!"

І тоді то більше сльозами щастя, чим устами сказав я до мого улюбленого Спасителя:

"О, дорогий Ісусе, дорогоцінний даре, які солодкі Твої слова для мого серця. Так, я буду любити Тебе днесь, завтра, на віки. — О, дорогоцінний даре! Улюблений Ісусе! Прийди, замешкай в моім серці і очисти його! Замешкай в моім серці і наповни його Твоєю любов'ю. О, дорогоцінний даре! Дорогий Ісусе, замешкай в мені днесь, завтра і на віки, щоб я був з Тобою одно через тих пару послідних днів мого земського путництва."

Щоби скоротити моє довге оповідання, я мушу вам сказати, мої дорогі читачі, що я по раз перший отворив руки моєї душі і

взяв я в посіда́ннє дарунок, дорогоці́нний дар, котрий наш ві́чний Бог прислав мені.

Тоді то по раз перший я зрозумів, що то є любов Божа, котрою па́па нехтує, і котра є так закрита перед очами чесних і ошуканих католиків, що ві́чне життє є даром...

Людські слова не в силі описати щастя мого́го серця, коли я прийняв сей великий дар.

І тоді то пригорнувши Євангеліє до свого́го серця і купаючи ся в сльозах радости, я присягнув, що не буду нічого проповідувати, лише то Євангеліє, в котрім я знайшов, що ві́чне життє є даром.

І тоді то сказав я до мого́го дорогого Спасителя: "Через те, що Ти дав мені ві́чне життє як дарунок, Ти на ві́ки здіймив з мене, з мої́х плечей велике ярмо папське. Ти спас мене! Однак я не хочу, щоби лише я сам був спасений! Спаси мій народ! Дай мені силу, щоби я йому показав, що ві́чне життє є даром Твоєї любови. Допоможи мені зломати то стра́шне папське ярмо!"

"О, ко́би мої́ люди могли завтра знати, що Ісус спас їх! Що Ісус сплатив їх довг, що Ісус купив для них ві́чне життє на хресті — і що нічого не хоче від них, лиш, щоби ка́ялися, вірили і любили!"

Се чудове обя́вленнє мав я в суботу по полудни. Я перебув безсонну ніч.

Я чувся занадто щасливий, щоби міг замкнути очі і спати. Коли чоловік одержав такий дарунок, як може він забути за нього і спати?

Много разів в ту щасливу ніч зі сльозами щастя я говорив з Давидом: "О душе моя, благослови Господа! І нехай всьо, що є в мені, благословить Його святе і́мя!"

На другий день була неділя — погода була прекрасна — і я ніколи не бачив так много людей в моїй великій церкві, як того дня.

Звернувшись до них, я промовив в скороченню ті слова:

”Мої браття: В ночі перед тим, як наш Спаситель мав померти на хресті, Він сказав до апостолів: ”Ви всі поблазнитесь мною сьої ночі!“

”А тепер я скажу вам ту саму річ. Ви всі поблазнитесь мною нинішнього дня. Але так, як поблазнення, яке Ісус дав своїм апостолам спасло світ, так я надіюся, що з Його ласкою, поблазнення, яке я дам вам днесь, спасе вас.“

”До вчора я був католицьким священиком, я був вашим парохом — але вчора, около третьої години пополудні, нове світло зійшло на мене, і була непоборима сила в тім світлі!“

”Через то світло я побачив ясно, що папа і католицька церков суть два найбільші вороги Христа, яких тільки світ бачив. Через те ошуканьство я був зведений і я зводив вас. Але при Божій помочи, вчора я відрікся папи і католицької церкви і я вже не сьм вашим парохом.“

Ледво послідні слова вийшли з моїх уст, коли зі всіх сторін дался чути болісні слова: ”Дорогий отче Чінікві! Чи се можливо, щоби ви покинули нашу святу церков?“

Я відповів їм: ”Дорогі земляки! Я не прийшов тут щоби вам сказати, аби ви так само учинили. Не журіться мною, в тій торжественній годині, не дивіться на мене, але глядіть лише на Христа!“

”Я не помер на хресті, щоби вас спасти, я не пролляв своєї крові, щоб очистити ваші душі і купити вам вінець слави для кожного з вас. Але Христос учинив се, — глядіть на Нього і лише на Нього, сього торжественного дня!“

”Чи позволите мені, щоби я вам сказав, для чого я вчора покинув католицьку церков?“

Вони всі відповіли: ”Конечно розкажи нам то всьо.“

В передній лавці була прегарна, шістьмісячна дитина на руках у своєї щасливої мати. Я сказав до людей:

”Погляньте на се прегарне дитя. Дивіться на ясні очі, на рожеві личка, на уміхнені уста. Подивіться, як витягає воно свої малі рученята, і обіймає за шню свою маму, щоби дати її оден з ангельських поцілуїв“.

”Заправду є життє в тій дитині!“

”А щож воно зробило, щоб дістати то життє? Чи порушило воно стебелинку, щоб дістати його? Чи може папа римський учинив, що небудь, щоби дати то життє тій дитині? Ні, то життє є даром від Бога. Дитя нічого не учинило, щоби дістати то життє. То є дар від Бога. Папа римський нічого не має до діла з тим життєм.“

”Але, єслиби дитя могло говорити і сказати до матери: ”Дорога мамо, яке я щасливе в твоїх обіймах, яка люба і солодка мама ти є для мене. Від рана до вечера ти труднишся коло мене. З твоєї груди, много разів на день, я дістаю життє, котре є в мені. Що я маю зробити, дорога мамо, щоби показати тобі мою вдячність? Чого ти хочеш від мене за то життє, котре є в мені від тебе?“ Що скаже на се мама?

”Вона скаже: Дорога дитинко, я нічого не хочу, лише одного поцілуя з твоїх ангельських усточок. Притули своє солодке, маленьке серденько до мого, щоб я почувла, що ти любиш мене так, як я люблю тебе.“

”Матері, котрі тут єсьте, чи не так? Чи не лише о то будете просити у своєї любії дитини?“

Вони всі сказали: ”Так, пане!“

Відтак я промовив: ”Ходіть зо мною до вашого умираючого Спасителя на хресті. — Погляньте на Його терновий вінець. — Погляньте на цвяхи в Його руках і ногах. — Почисліть, єсли можете, Його кроваві рани. — Чуйте страшні слова: Отче мій, Отче мій, чом Ти мене покинув? Погляньте на страшну смерть! А онісля спитайте свого Спасителя: Звідки сей терновий вінець на Твоїй голові? Звідки ті цвяхи в Твоїх руках і ногах? Звідки ті кроваві рани? Звідки та страшна смерть на хресті?“ А Він вам скаже: ”Щоби купити вам вічне життє“.

”Але знова Його спитайте: ”Що Ти хочеш від мене за те вічне життє, котре Ти купив за таку ціну?“

”А Він відповість: ”Я нічого не хочу, лиш серця ваші, і вашу любов. А життє вічне я вам приношу.“

”А тепер, коли ви пійдете до католицької церкви, до папи і до його пошів і спитаєте їх: ”Що маємо чинити, щоб бути спасеними? — вони скажуть вам — ви маєте висповідатися з гріхів ваших перед священиком, котрий дуже часто є далеко гірший від вас; маєте вздержуватися від їдження мяса в п'ятницю і в суботу і многі інші дні в році; маєте старатися о відпусті; маєте молитися до Діви Марії, до святих, до ангелів; — маєте пійти в полумінь чистилища, або мусите заплатити велику суму грошей, щоб звідтам видобутися.“

”Але всі ті річчї суть ошуканчі видумки людей”.

”Бо що сказав наш дорогий Спаситель до молодого чоловіка, котрий питав Його, що має він робити, щоб заслужити собі життя вічне? Чи сказав Ісус що про сповідь у своїй відповіді? Чи сказав що про вздержування від мяса, про відпусті, про чистилища?”

”Ні! Він лишив ті видумки і ошуканьства папи. Наш Спаситель відповів тоді те саме, що днесь відповідає вам тут в своїм Євангелію. Бо Він не змінив своєї релігії, ні своєї науки. Він сказав: ”Щоб бути спасеним, мій дорогий приятелю, нічого не маєш робити, лиш любити мого Отця, котрий так полюбив тебе, що Він післав мене, свого вічного Сина, Ісуса, щоб спасти тебе. Люби твого сусіда. Покайся, віруй в мене, клич моє ім'я, а будеш спасений; вічне життя є даром!“

Більше як годину я говорив про сей дар. Мій улюблений Спаситель був зі мною у своїм дусі. Бо мої люди були повні подиву і щастя, коли почули по раз перший про сей чудовий дар.

А коли я спитав їх: ”Хто з поміж вас покине папу, щоб слідувати за Христом? Хто з вас покине ганьблячу і коштовну релігію папи, щоб прийняти науку Христового Євангелія, котрий дає вам вічне життя яко дар?”

Без одної виїмки, всі люди піднесли на ноги.

Тяжке, незносиме ярмо папи зістало на завсідні зломане і відкинене.“

К і н е ц ь.

